

**Alaikäisten vahingoittava seksuaalikäyttäytyminen ja seksuaalirikokset – altistavat
ja suojelevat tekijät sekä hoitopolku Suomessa**

Pauliina Aro

Kirjallinen lopputyö

Oikeuspsykologian erikoistumiskoulutus 2023–2025

Sisällys

Johdanto	1
Seksuaalirikokset tilastojen valossa	2
Oikeudellinen näkökulma	4
Menetelmät	6
Tutkimusten heikkoudet	7
Seksuaalisesti vahingoittavan käyttäytymisen kehityspolut ja taustatekijät	8
Perheeseen ja vanhemmuuden laatuun liittyvät tekijät	8
Traumatausta	11
Mielenterveys ja tunne-elämä	14
Persoonallisuuskehitys	16
Neurokognitiivinen kehitys	19
Hoidon toimivuus tutkimustiedon valossa	21
Ennaltaehkäisy	21
Hoitomuodot	24
Hoitopolku Suomessa	25
Johtopäätökset	34
Lähteet	38

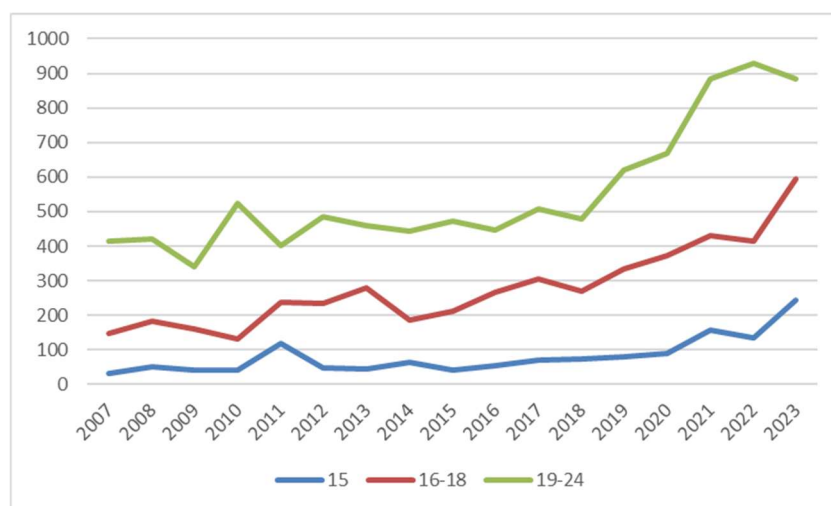
Johdanto

Käsittelen kirjallisuuskatsauksessani lasten ja nuorten vahingoittavaa seksuaalikäyttäytymistä yhdistäviä piirteitä, sitä, mitkä tekijät lisäävät tällaisen käyttäytymisen riskiä ja mitkä taas suojaavat siltä, minkälaista hoitoa tutkimusnäytön pohjalta suositellaan ja minkälaista hoitoa on Suomessa tarjolla. Englannin kielessä ilmiöstä käytetään termiä *harmful sexual behaviour (HSB)*, jolla viitataan nimenomaan alaikäisten kehityksellisesti sopimattomaan seksuaaliseen käyttäytymiseen, joka kohdistuu joko toiseen lapseen, nuoreen tai sitten aikuiseen. Kyseessä on jatkumo, joka yltää ikään suhteutettuna epäasiallisesta toiminnasta suoraan väkivallan käyttöön. (McNeish & Scott, 2023; NSPCC, 2024.) Lasten ja nuorten alhaisen iän, kehityksen keskeneräisyyden ja persoonallisuuden muovautuvuuden vuoksi seksuaalirikolliseksi leimaamisen kanssa on noudatettava erityistä varovaisuutta. Omassa työssäni puhun seksuaalirikokseen syylistymisestä silloin, kun nuoret ovat saaneet siitä tuomion. Stigman vähentämiseksi ”uhri”- ja ”tekijä”-termien korvaajiksi ehdotetaan kirjallisuudessa esimerkiksi termejä *child who was harmed* eli ”lapsi, jota vahingoitettiin”, sekä *child who harmed* eli ”lapsi, joka vahingoitti” (Aitkenhead, 2024), jotka sopivat nimenomaan niihin tilanteisiin, joissa tekijä ei ole rikosoikeudellisessa vastuussa.

Tutkimuskentällä kiinnostus on lähivuosina kohdistunut seksuaali- ja muunlaisiin rikoksiin syylistyneiden nuorten välisiin eroihin ja toisaalta yhtäläisyyksiin. Tutkimuksissa on myös pyritty selvittämään, erottuuko tekijöitä tarkasteltaessa jonkinlainen profiili, joka auttaisi ymmärtämään ilmiötä, ja minkälaiset piirteet, taustatekijät tai olosuhteet lisäävät riskiä, että nuori käyttäytyy seksuaalisesti vahingoittavalla tavalla. Lisää näyttöön pohjautuvaa tietoa kaivattaisiin nimenomaan nuorten kohdalla toimivista hoitomuodoista.

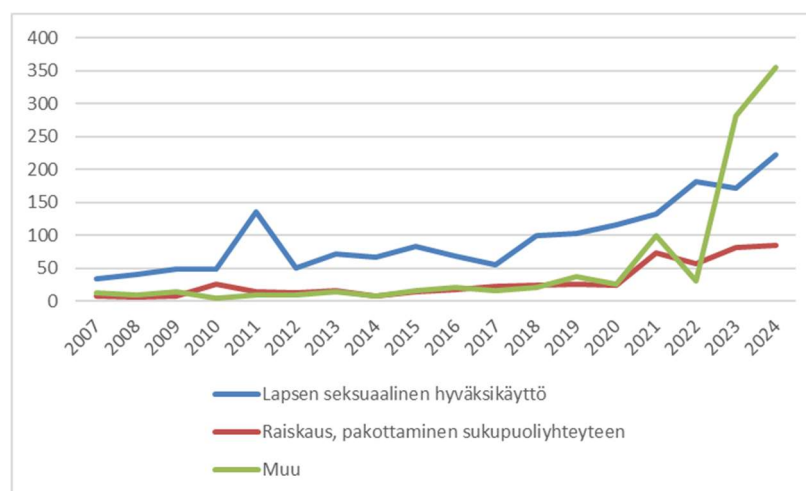
Seksuaalirikokset tilastojen valossa

Alaikäisten seksuaalirikosepäilyissä ja -tuomioissa on havaittu Suomessa viime vuosina huolestuttavaa kasvua (Poliisi, 2024; Stat, 2023; Yle, 2022a). 2017–2018 tilastojen valossa lapsiin kohdistuneiden seksuaalirikosten tekijät olivat todennäköisesti itsekin nuoria: tuomituista noin neljäsosa oli 15–19-vuotiaita ja heistä alle 18-vuotiaita oli noin puolet. Tässä tilastossa toiseksi suurin ikäryhmä kattoi 20–24-vuotiaat, joita oli yli 20 prosenttia, mikä tarkoittaa sitä, että lähes puolet lapsiin kohdistuneista seksuaalirikoksista tuomituista olivat tekohetkellä 15–24-vuotiaita. Vuonna 2009 koostetun aineiston perusteella 15–19-vuotiaiden tekijöiden osuus oli vain 16 prosenttia eli kasvua oli tällä aikavälillä tapahtunut useita prosenttiyksiköitä. (Malin, 2020; Yle, 2022b.) Tekijäprofiili poikkeaaakin oleellisesti median kautta tietoon tulevista seksuaalirikoksista ja niiden pohjalta syntyvästä mielikuvasta, että tekijät ovat selvästi vanhempia, yleensä keski-ikäisiä ylittäneitä, syrjäytyneitä mieshenkilöitä. Suurimmassa osassa tapauksista tekijä ja uhri ovat myös toisilleen ennalta tuttuja, vähintään netin välityksellä, ja niin sanotut ”puskaraiskaukset” ovat kohtalaisen harvinaisia Suomessa (Yle, 2022b; Yle, 2024).

Kuva 1. Poliisin tietoon tulleet seksuaalirikosepäilyt Suomessa, muuttujina vuosi ja tekijän ikä.

Kuvasta 1 nähdään kootummin, kuinka nuorten ja nuorten aikuisten seksuaalirikosepäilyt ovat lisääntyneet Suomessa vuosien 2007–2023 aikana kaikissa tarkastelluissa ikäryhmissä (Tilastokeskus, 2024). Poliisi tilastoi myös alle 15-vuotiaiden seksuaalirikoksiksi luokiteltavia tekoja, vaikka he eivät vielä olekaan rikosoikeudellisessa vastuussa ikänsä puolesta. Kuvasta 2 voidaan nähdä, että 14-vuotiaiden ja sitä nuorempien teot ovat lisääntyneet tarkastelujaksolla 2007–2024 sekä lapsen seksuaalisen hyväksikäytön, raiskauksen ja sukupuolilyhteyteen pakottamisen että muiden seksuaalirikosten osalta. Muihin rikosluokkiin kuuluvat tässä tapauksessa esimerkiksi pakottaminen seksuaaliseen tekoon, muun kuin lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö, lapsuusikäistä tai tätä vanhempaa henkilöä seksuaalisesti esittävän kuvan hallussapito, tällaisen kuvan esittäminen muille sekä seksuaalinen ahdistelu. Näistä kahden ensimmäisen osuus korostuu tarkastelujakson alkupuolella ja vastaavasti kolmen viimeisen lähivuosina. Kuvaajassa vuosina 2023 ja 2024 muiden tekotyyppien kohdalla tapahtuvaa roimaa kasvua selittääkin pitkälti seksuaalisiksi tulkittavien kuvien hallussapidon ja levittämisen tilastointi sen jälkeen, kun kuvien jakamisesta tuli rangaistava teko vuonna 2023 seksuaalirikoslainsäädännön uudistuksen myötä. (PolStat, 2024.)

Kuva 2. Poliisin tilastoimat alle 15-vuotiaiden seksuaalirikokset Suomessa, muuttujina vuosi ja tekotyyppi.

Poliisin (2024) nuorisoriikollisuutta käsittelevästä katsauksesta selviää, että ulkomailla syntyneet ulkomaalaistaustaiset syyllistyivät Suomessa seksuaalirikoksiin noin 3,7-kertaisesti (34,7 per 10 000) verrattuna suomalaistaustaisiin (9,3 per 10 000) vuonna 2022. Osaksi ulkomaalaistaustaisten yliedustusta tässä tilastossa selittää väestön nuori ikärakenne (Malin, Vauhkonen, & Latvala, 2023). Eroteltaessa nuoret taustan perusteella huomataan kuitenkin, että rikosepäilyt ovat lisääntyneet yhdenmukaisesti niin ulkomaalais- kuin suomalaistaustaisillakin nuorilla 2010-luvun loppupuolella (Poliisi, 2024).

2017–2018 havainnointiaikana seksuaalirikosten uhreista yli 60 prosenttia oli 13–15-vuotiaita. Tässä puolestaan on tapahtunut ajan myötä muutosta niin, että 13-vuotiaiden ja sitä nuorempien uhrien osuus on pienentynyt ja 14–15-vuotiaiden vastaavasti kasvanut. Uhreista yli 90 prosenttia oli tyttöjä, kun taas tuomituista 99 prosenttia oli poikia ja miehiä. (Malin, 2020; Yle, 2022b.)

Oikeudellinen näkökulma

THL:n (2024) määritelmän mukaisesti seksuaaliväkivallalla tarkoitetaan ihmisen seksuaalisen itsemääräämisoikeuden, koskemattomuuden ja yksityisyyden loukkaamista. Nämä teot voivat pitää sisällään ahdistelua, lähentelyä, koskettelua, pakottamista kosketteluun sekä painostamista tai pakottamista seksuaalisiin tekoihin. On muistettava, että sellaisetkin teot tai puheet, jotka eivät välttämättä täytä rikoslain mukaisia rangaistuskriteerejä, voivat olla kokijalleen vahingollisia ja aiheuttaa merkittävää psyykkistä kuormitusta.

Vuonna 2023 tuli voimaan paljon keskustelua herättänyt uudistettu seksuaalirikoslainsäädäntö. Siinä yksi keskeisimmistä muutoksista on, että raiskauksen määritelmä perustuu tätä nykyä nimenomaan suostumukseen, eikä vastustelun määrään.

Lisäksi uuden määrittelyn mukaan seksuaalinen ahdistelu voi olla muutakin kuin toisen koskettelua, vaikkapa epäasiallisia puheita tai sopimattomien viestien lähettämistä. (Oikeusministeriö, 2024.) Lain mukaan seksuaalirikoksiin kuuluvat *raiskaus, seksuaalinen kajoaminen, seksuaalinen hyväksikäyttö, seksuaalinen ahdistelu, seksuaalisen kuvan luvaton levittäminen, seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttö, korvauksen tarjoaminen nuoreen kohdistuvasta seksuaalisesta teosta, paritus, lapsenraiskaus, seksuaalinen lapseen kajoaminen, lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö, lapsen houkutteleva seksuaalisiin tarkoituksiin, lasta seksuaalisesti esittävän kuvan levittäminen, lasta seksuaalisesti esittävän kuvan hallussapito ja lasta seksuaalisesti esittävän esityksen seuraaminen* sekä näiden törkeät tekemuodot (Finlex, 2024). Poikkeuksena viralliseen termistöön arkikielessä seksuaalinen hyväksikäyttö -nimitystä ei suositella käytettävän, koska siitä välittyy virheellinen kuva väkivallan luonteesta (THL, 2024).

Alaikäinen voidaan tuomita rikoksesta, jos hän on ollut tekohetkellä vähintään 15-vuotias, kun taas sitä nuorempien kohdalla puuttumisvastuu on lastensuojelulla. Huolimatta siitä, ettei alle 15-vuotiaista voida asettaa rikosoikeudelliseen vastuuseen, on hän silti vahingonkorvausvastuussa teoistaan. Alle 18-vuotias on mahdollista tuomita vain alennetun rangaistusasteikon mukaan niin, että alin rangaistus on kyseisen rangaistuslajin vähimmäismäärä ja korkein kolme neljäsosaa enimmäisrangaistuksesta. Vankeusrangaistuksen vaihtoehtona on nuorisorangaistus, joka on ehdotonta vankeusrangaistusta lievempi, mutta ehdollista vankeusrangaistusta ankarampi. Nuorisorangaistus voidaan tuomita neljästä kuukaudesta yhteen vuoteen. (Minilex, 2024a.)

Suomessa niin sanotuksi suojaikärajaksi on määritelty 16 vuotta. Suojaikäraja perustuu näkemykseen siitä, ettei alle 16-vuotias ole vielä kykenevä antamaan pätevää suostumusta seksuaaliseen kontaktiin aikuisen kanssa. Sukupuoliyhteys tätä nuoremman

kanssa täyttääkin lähtökohtaisesti lapsenraiskauksen tunnusmerkistön, vaikka lapsi tai nuori olisi siihen näennäisesti itse halukas. (Poliisi, 2024.) Rajanveto ei ole kuitenkaan niin suoraviivaista, kun tekijäkin on nuori: tällaisissa tapauksissa tarvitaan tilannekohtaista arviota, jossa huomioidaan kummankin osapuolen fyysisen ja henkisen kehityksen aste. Tämän vuoksi lakiin ei voida kirjata tarkkoja ikärajoja nuorten keskinäiselle seksuaaliselle kanssakäymiselle. (Minilex, 2024b.)

Menetelmät

Hain aiheittani vastaavia tieteellisiä artikkeleita yliopiston Alma-tietokannasta. Tietoa etsin hakusanoilla ”juvenile sexual offenders” ja ”harmful sexual behavior”, ja tämän pohjalta aloin kartoittamaan, minkälaisia asioita on jo tutkittu. Rajasin ulkopuolelle muut kuin vertaisarviodut englanninkieliset artikkelit. Mukaan otin tutkimuksia, jotka käsittelevät laissa määritettyyn seksuaalirikokseen syyllistyneitä alaikäisiä, ja jotka on toteutettu länsimaaisissa kulttuureissa, jotta tulokset olisivat sovellettavissa Suomen oloihin. Pysin valikoimaan mahdollisimman tuoreita ja eri näkökulmia huomioivia tutkimusartikkeleita, jolloin tieteellisten artikkelien lopullinen määrä on 23. Mukaan otetut artikkelit on julkaistu 2010–2020-luvuilla, mutta painottaen 2020-lukua. Tieteellisten artikkelien lisäksi käytin lähteenä www.sarsas.org.uk-nettisivuilta löytyvää raporttia ja The Sunday Times -lehdessä julkaistua artikkelia sisarukseen kohdistuvasta seksuaaliväkivallasta sekä Albert Banduran vuonna 1986 julkaistua kirjaa sosiaalisen oppimisen teoriasta.

Työni toinen osa käsittelee puolestaan hoidollisia suosituksia ja suomalaisia käytäntöjä. Teoriaosioon sisällytin kuusi katsausta, joissa käsitellään joko preventiivisiä menetelmiä seksuaalisesti vahingoittavan käyttäytymisen estämiseksi tai seksuaalisesti vahingoittavalla tavalla toimineille nuorille suunnattuja interventioita: löysin viisi tätä

aihepiiriä käsittelevää tutkimuskatsausta, jotka on julkaistu vuosina 2020–2025, sekä meta-analyysin vuodelta 2008. Mukana on myös neljä tutkimusartikkelia, jotka on julkaistu vuosina 2006–2021. Englanninkieliset, vertaisarvioidut katsaukset ja tutkimusartikkelit löysin jälleen Alma-tietokannasta, minkä lisäksi lähteenä on preventioita ja interventioita käsittelevä artikkeli, joka on julkaistu www.csacentre.org.uk-nettisivulla.

Tutkimusten heikkoudet

Ryhmäjaot ovat monissa tutkimuksissa karkeita, eikä artikkelien pohjalta useinkaan käy ilmi, minkälaisista ja kuinka vakava-asteisista teoista nuoret on tuomittu – onkin mahdollista, että samassa tutkimusasetelmassa on esimerkiksi nuoria, jotka on toistaneet tekonsa ja käyttäneet fyysistä pakottamista, ja toisaalta nuoria, jotka ovat toimineet kertaluontoisesti ja ilman painostusta. Tutkimuksiin osanottajat ovat tyypillisesti valikoituneet sillä perusteella, että he ovat aineistoa kerätessä olleet suorittamassa seksuaalirikokseksi luokiteltavasta teosta saamaansa rangaistusta. Pääsääntöisesti tutkittavat ovat teini-ikäisiä poikia. Rosan, Foxin ja Jenningsin (2020) aineiston nuorimmat osallistujat ovat 7-vuotiaita ja mukana on myös tyttöjä, mikä poikkeaa monesta muusta tutkimuksesta. Tuloksia yleistettäessä onkin huomioitava rikosoikeudellinen vastuukäraja, joka on Suomessa 15 vuotta, mutta voi vaihdella jopa Euroopan sisällä 10:stä 17:ään (Yle, 2023). Edellä kuvatut seikat hankaloittavat eri tutkimusten tulosten keskinäistä vertailua.

Tutkimusasetelmissa ei useinkaan huomioida sitä, onko uhri samaa ikäluokkaa kuin tekijä, selvästi nuorempi lapsi vai aikuinen. Esimerkiksi löydökset siitä, kuinka antisosiaalisia piirteitä on suhteessa enemmän niillä nuorilla, jotka hyväksikäyttävät ikätovereitaan, verrattuna lapsia hyväksikäyttäviin, korostavat tarvetta erotella nämä nuoret tulevaisuuden tutkimusasetelmissa ja koostaa otokset eri tavalla (Ueda, 2017). Myös tekijän ja uhrin

välinen suhde sivuutetaan analyyseissa toistuvasti – onko kyseessä ennalta vieras henkilö, kaveri tai seurustelukumppani tai sitten perheenjäsen. Erään arvion mukaan hyväksikäyttö kohdistuu sisarukseen tai muuhun lähisukulaiseen, kuten serkkuun tai sisaruksen lapseen 25–50 prosenttia tapauksista (Yates & Allardyce, 2023). Martijn, Leroux, Babchishin ja Seto (2020) toteavat tutkimuksensa perusteella, että sillä, onko uhri perhepiiristä vai perheen ulkopuolelta, on merkitystä tekijöitä ja heidän ominaisuuksiaan tarkasteltaessa ja sitä kautta myös kuntoutusta suunniteltaessa. Johtopäätelmänä voidaan siis todeta, että tärkeää tietoa jää huomiotta silloin, jos alaikäisistä muodostetaan yksi ”seksuaalirikollisten” ryhmä, eikä tarkasteluun oteta tekoa, uhria ja tekijää koskevia erityispiirteitä.

Seksuaalisesti vahingoittavan käyttäytymisen kehityspolut ja taustatekijät

Alaikäiset ovat aikuisiin nähden erityisessä tilanteessa, koska heidän psyykkinen ja fyysinen kehityksensä on vielä kesken ja ikään nivoutuvat kehitystehtävänsä erilaiset. Tämän vuoksi myös alaikäisten vahingoittavaa seksuaalikäyttäytymistä tulee tarkastella erillään aikuisista. Tutkimustiedon avulla on tärkeää pyrkiä estämään vahingollinen toiminta ennakoon, vähentää uusimisriskiä sekä kehittää hoitomuotoja, jotka palvelevat nimenomaan lasten ja nuorten yksilöllisiä tarpeita.

Pyrin kartoittamaan, mitkä kasvuympäristöön ja toisaalta yksilöön itseensä liittyvät asiat lisäävät riskiä syyllistyä rikokseen ja mitkä taas suojaavat siltä. Tällaiselta kehityspolulta suojaavia tekijöitä on tutkittu selvästi vähemmän, mutta voidaan ehkä todeta, että tutkimuksissa löydettyjen riskitekijöiden puuttuminen tukee yksilön suotuisaa kehitystä.

Perheeseen ja vanhemmuuden laatuun liittyvät tekijät

Sellaiset perheensisäiset toimintahäiriöt kuin puutteellinen valvonta, riittämättömät rangaistukset ja toisaalta liian vakavat rangaistukset ovat yhteydessä jälkeläisten

vahingolliseen seksuaalikäyttäytymiseen ja nimenomaan sen varhaiseen alkamiseen (Rosa, Fox, & Jennings, 2020). Stewartin, Sitneyn, Kaufmanin, DeStefanon ja Buin (2018) verratessa seksuaalirikoksesta ja muunlaisesta rikoksesta tuomittuja nuoria kontrolliryhmän nuoriin kontrolliryhmään kuuluvat raportoivat olevansa enemmän vanhempiansa valvonnassa ja vanhempien olevan kotona silloin, kun hekin ovat kotona. Kontrolliryhmän ja seksuaalirikoksiin syyllistyneiden nuorten vanhemmat esittävät yhtä lailla kysymyksiä ollakseen perillä siitä, missä heidän lapsensa milloinkin menee. Varmistelu ja kyseleminen eivät siis täysin riitä estämään vahingoittavaa seksuaalikäyttäytymistä, varsinkaan silloin, jos vanhempi ei käytä strategiaa johdonmukaisesti tai ole aidosti kiinnostunut asiasta, mutta vanhemman osoittama kiinnostuneisuus vaikuttaa vähentävän muuta rikollista toimintaa sekä antisosiaalisten kavereiden määrää. Lainvastaisen, vahingoittavan toiminnan ennaltaehkäisemisen kannalta on siis tärkeää, että vanhemmat ovat tietoisia, keiden kanssa heidän lapsensa ovat, missä he ovat ja mitä tekevät, mikä ulottuu myös kotiympäristöön, jossa hyväksikäyttö saattaa yhtä lailla tapahtua.

Tutkimuksissa on syytä erotella, onko uhri tekijän perhepiiristä vai perheen ulkopuolinen henkilö. On esimerkiksi havaittu, että perheensisäinen hyväksikäyttö on tyypillisemmin yhteydessä perheen toimintahäiriöihin ja kaoottisiin rakenteisiin (Martijn, Leroux, Babchishin, & Seto, 2020). Perheessä tapahtuvan hyväksikäytön erityispiirteenä on sekin, että se tapaa alkaa varhaisemmin ja vastaavasti kestää kauemmin sekä sisältää enemmän voimankäyttöä ja fyysistä kontaktia eli on luonteeltaan kajoavampaa (Ventus, Antfolk, & Salo, 2017). Tilastojen valossa vanhempi sisarus syyllistyy lapsen seksuaaliseen hyväksikäyttöön jopa kolmesta viiteen kertaa todennäköisemmin kuin isä tai isäpuoli (Adams & Crosby, 2022; Aitkenhead, 2024). Sisarukseen kohdistuvan hyväksikäytön uhrit raportoivat tyypillisemmin, että heidän vanhempansa ovat paljon poissa kotoa ja

välinpitämättömämpiä. Riittämätön valvonta sekä vakauden puuttuminen voivat tietyssä mielessä mahdollistaa sen, että hyväksikäyttö jatkuu kotona aikuisten havaitsematta. (Martijn, Leroux, Babchishin, & Seto, 2020.)

On viitteitä siitä, että perheensisäistä hyväksikäyttöä edeltää ja ylläpitää yliseksuaalinen perheympäristö (Martijn, Leroux, Babchishin, & Seto, 2020). Brown ja Gardner (2022) pohtivat oman tutkimuksensa pohjalta, että matalaan tulotasoon liittyvä asumisolojen ahtaus voi olla yksi tekijä, joka altistaa lapset aikuisten seksuaalisuuden ilmauksille kotona. Kotona vallitseva yliseksuaalisuus on varhaisen (ennen 12 ikävuotta alkavan) pornon katsomisen, poikkeavien seksuaalisten fantasioiden ja varhain (ennen 13 ikävuotta) alkaneen seksin harrastamisen ohella osa niin kutsuttua ”sopimatonta seksualisaatiota” eli nuoren riskialttiiksi luokiteltavan seksuaalikehityksen prosessia (Siria, Echeburua, & Amor, 2020).

Sitney ja Kaufman (2021) kartoittavat vanhemmuuteen liittyviä tekijöitä, jotka ovat yhteydessä jälkeläisen seksuaalirikokseen syyllistymiseen. Heidän katsauksensa mukaan seksuaalisesti vahingoittavalla tavalla toimivia nuoria yhdistää isän seksuaalinen aggressiivisuus: tällä ei tarkoiteta isän lapseensa kohdistamaa seksuaaliväkivaltaa, vaan sitä, että nuori on todistanut tapaa, jolla isä on osoittanut valtaa ja kontrollia seksuaalisen dominanssin kautta. Ylipäänsä isän käsitys maskuliinisuudesta sekä verbaalinen ja nonverbaalinen kommunikointi seksiin ja seksuaalisuuteen liittyen vaikuttavat oleellisesti miespuolisen jälkeläisen seksuaalikehitykseen. Nämä isät ovat tyypillisesti rankaisevia ja käyttävät kotona emotionaalista väkivaltaa. Isäsuhte kuvautuu erityisen huonona niillä nuorilla, jotka ovat syyllistyneet ikätoverin raiskaukseen, verrattuna sellaisiin nuoriin, jotka ovat käyttäneet pienempää lasta hyväkseen, joskin löydökset ovat jossain määrin ristiriitaisia tämän suhteen.

Lapsen ja vanhemman välisen kiintymyssuhteen puutteita on ehdotettu yhdeksi selitykseksi seksuaalisesti vahingoittavan käyttäytymisen sekä muunlaisen rikollisuuden taustalla, mutta varsinaista tutkimustietoa tästä aihepiiristä on kohtalaisen vähän. Yoderin, Leibowitzin ja Petersonin (2018) tutkimuksessa vertaillaan seksuaalirikoksen tehneiden nuorten ja muun kuin seksuaalirikoksen tehneiden nuorten kiintymyssuhteen laatua, ja käykin ilmi, että kiintymyssuhteen ongelmat suhteessa niin äitiin kuin isäänkin korostuvat seksuaalirikoksen tehneiden nuorten kohdalla. Tutkijoiden mukaan heikompi luottamussuhde ja kommunikaatio sekä äidin että ikätovereiden kanssa liittyvät vakavampiin tekemuotoihin ja vähäinen luottamus äitiin uhrien isompaan lukumäärään. Myös toisen tutkimusasetelman perusteella heikompi kiintymys suhteessa äitiin ennakoii erityisesti uhrien suurempaa määrää, kuten myös varhaisempaa seksuaalisen väkivallan aloitusta. Nämä nuoret ovat ahdistuneempia, kun vertailua tehdään muuhun kuin seksuaaliväkivaltaan syyllistyneisiin nuoriin, ja voikin olla, että vähäinen luottamus äitiin, kommunikaation puutteellisuus ja vieraantuminen äidistä ovat omiaan lisäämään ahdistuksen kokemusta. (Brown & Gardner, 2022.) Erityisen paljon vuorovaikutuksen ongelmia huoltajan kanssa sekä kiintymyshäiriöitä mitataan niillä nuorilla, joihin on kohdistunut seksuaaliväkivaltaa sen lisäksi, että he ovat itse siihen syyllistyneet (Yoder, Dillard, & Leibowitz, 2018). Loppupäätelmänä voidaan tässä kohtaa todeta, että tarkkaavainen, tukea antava vanhemmuus toimii suojaavana tekijänä rikoksiin syyllistymistä vastaan (Sitney & Kaufman, 2021).

Traumatausta

Lapsuudenaikaiset traumakokemukset on toistuvasti ja eri tutkimusasetelmissa yhdistetty myöhempään lainvastaiseen käyttäytymiseen, mikä pitää sisällään myös

seksuaalisesti vahingoittavan käytöksen. Traumalle altistumista pidetäänkin merkittävänä riskitekijänä yksilön seksuaalikehityksen kannalta (Jensen, Smid, & Bøe, 2020). Tekijät ovat tyypillisesti itse kokeneet moninaista kaltoinkohtelua, niin fyysistä kuin emotionaalistakin. Myös vanhemmasta eroon joutuminen varhaislapsuudessa ja vanhemman vankeustuomio ovat kohtalaisen tavanomaisia seksuaalirikokseen syylistyneiden nuorten kohdalla, ja ne kytkeytyvät nimenomaan seksuaalisesti vahingoittavan käyttäytymisen varhaisempaan alkamisajankohtaan. (Rosa, Fox, & Jennings, 2020; Siria, Echeburúa, & Amor, 2020.)

Itse koettu seksuaalinen väkivalta on erityisen vahva ennustaja ja se lisää varhaisen seksuaalirikokseen syylistymisen riskiä jopa yli 200 prosenttia verrattuna myöhempään aloitusikään ja muunlaiseen rikollisuuteen (Rosa, Fox, & Jennings, 2020). Sirian, Echeburúan ja Amarin (2020) mukaan tekijöistä jopa vajaa neljäsosa on joutunut seksuaalisen väkivallan uhriksi lapsuudessaan. Ne tekijät, joihin on lapsuudessa kohdistunut seksuaaliväkivaltaa, kohdistavat tekonsa tyypillisemmin itseään nuorempiin ja poikiin ja heidän uusintarikollisuuden riskinsä on suurempi (Morais, Alexander, Fix, & Burkhart, 2018). Koska valtaosa lapsuudessaan seksuaaliväkivaltaa kokeneista nuorista ei kuitenkaan itse toimi seksuaalisesti vahingoittavalla tavalla, Leroux, Clow, Motayne ja Seto (2020) arvelevat rikolliselle polulle ajautumisen liittyvän nimenomaan erilaisten väkivaltakokemusten kasautumiseen. Luonnollisesti myös yksilön ominaisuudet ja suojaavien tekijöiden olemassaolo ovat tässä oleellisia.

Baglivio ja Wolff (2021) tarkentavat, kuinka lapsuusaikaiset kuormittavat kokemukset (*ACE, Adverse Childhood Experiences*) vaikuttavat uhrin valikoitumiseen. Kuormittavat kokemukset käsittävät tässä tapauksessa henkisen, fyysisen ja seksuaalisen väkivallan, emotionaalisen ja fyysisen laiminlyönnin, perheensisäisen väkivallan näkemisen, päihteidenkäytön perheessä, perheenjäsenten mielenterveysongelmat, vanhempien eron

tai erossaolon sekä perheenjäsenen vankeustuomion. Kuormittavien kokemusten kumuloitumisen todetaan lisäävän varsinkin sen todennäköisyyttä, että uhri on sisarus tai muu sukulainen. Perheenjäsenen ongelmallinen päihteidenkäyttö on tässä nimenomaisessa aineistossa yhteydessä uhrien monimuotoisuuteen ja perheenjäsenen vankilatuomio luokkakaverin uhriksi joutumiseen. Vahvin yhteys löytyy kuitenkin tekijän omien seksuaaliväkivaltakokemusten sekä sisaruksen uhriksi joutumisen väliltä. Tutkijoiden loppupäätelmänä on, että traumatisoituminen ylipäänsä samoin kuin spesifit kuormittavat kokemukset yhdistyvät tietynlaiseen tekijä-uhri-suhteeseen.

Brown ja Gardner (2022) jaottelevat seksuaalisesti vahingoittavalla tavalla toimivat nuoret neljään ryhmään: heidän tutkimuksessaan isoin ryhmä koostuu nuorista, joiden *uhrit ovat lapsia ja jotka eivät käytä väkivaltaa hyväksikäytön yhteydessä*, sitten ovat nuoret, joiden *uhrit ovat naispuolisia ikätovereita tai aikuisia*, nuoret, joiden *uhrit ovat poikalapsia*, ja neljäntenä ne, jotka *aloittavat varhaisella iällä ja joilla on määrällisesti enemmän uhreja*. Tarkasteltaessa näiden nuorten keskinäisiä eroja käy ilmi, että ne nuoret, joiden uhrit ovat pääasiassa poikalapsia, ja varhain seksuaaliväkivallan aloittaneet nuoret, joilla on useita uhreja, raportoivat kaksi kertaa todennäköisemmin todistaneensa kotona tapahtunutta väkivaltaa, kun heitä verrataan lapsia ilman fyysistä väkivaltaa hyväksikäyttäneisiin nuoriin. Näihin kahteen ryhmään kuuluvat nuoret ovat myös todennäköisemmin penetroineet uhrin teon yhteydessä, ja he ovat suunnitelleet tekoaan ennalta. On mahdollista, että kotiväkivallalle altistuneet nuoret ovat tunteneet itsensä voimattomiksi näissä hetkissä, ja heidän omat tekonsa kumpuavat yrityksestä saavuttaa kokemus voimakkuudesta ja hallinnasta. Traumatisoitumisen ajankohdalla on havaittu olevan merkitystä niin, että ne nuoret, joiden traumakokemus ajoittuu ensimmäiselle viidelle elinvuodelle kohdistavat seksuaaliväkivaltaa tyypillisemmin lapsiin, ja myöhemmällä iällä traumatisoituneet itsensä

ikäisiin. Tämän tuloksen pohdiskellaan selittyvän sillä, että tekijä pyrkii toistamaan omaa traumakokemustaan, ja näin ollen uhriksi valikoituu lapsi tai nuori, joka vastaa iältään tekijää hänen oman traumatisoitumisensa aikoihin. (Jensen, Smid, & Bøe, 2020.)

Edellä esiteltyjen tutkimustulosten perusteella voidaan todeta, että erityisesti seksuaalisen kaltoinkohtelun uhriksi joutuminen ja toisaalta traumakokemusten kasautuminen ovat yhteydessä seksuaalisen väkivallan käyttämiseen. Sosiaalisen oppimisteorian (Bandura, 1986) perusteella tämä on ymmärrettävissä niin, että kaltoinkohtelua kokeneet sisäistävät ja simuloivat kaltoinkohtelukokemustaan toistamalla sitä itse. (Bosetti, 2024; Burton & Meezan, 2004). Nuoren itsensä toteuttama hyväksikäyttö tapaakin usein noudattaa häneen kohdistuneen hyväksikäytön kaavaa esimerkiksi uhrin sukupuolen, seksuaaliväkivallan luonteen sekä muiden toimintatapojen osalta. Oman uhrikokemuksen toistamisen riskiä lisäävät ainakin seksuaaliväkivallan toistuvuus ja käytetyn väkivallan monimuotoisuus, jotka additiivisen mallin mukaisesti vahvistavat toimintatyylä. (Aebi, Landolt, Mueller-Pfeiffer, Schnyder, Maier, & Mohler-Kuo, 2015.)

Mielenterveys ja tunne-elämä

Psykopatologian nähdään olevan lapsuudenaikaisten traumakokemusten ja perheensisäisten vastoinikäymisten ohella merkittävimpiä riskitekijöitä seksuaalirikokseen syyllistymiselle alaikäisenä. Ikätovereihin seksuaaliväkivaltaa kohdistaneet nuoret muistuttavat tässäkin suhteessa monilta osin muista kuin seksuaalirikoksista tuomittuja nuoria lapsikohteisten nuorten erottuessa selkeämmin omana ryhmänään (Jensen, Smid, & Bøe, 2020).

Käytöshäiriöt, mielialahäiriöt, psykoottiset häiriöt ja päihdeongelmat ovat vähemmän yleisiä seksuaalirikostuomion saaneilla nuorilla, kun vertailua tehdään laajemmin

muunlaisista rikoksista tuomittuihin nuoriin (Cunningham, Edyburn, & Lexcen, 2021). Nuoret, jotka kohdistavat seksuaaliväkivaltaa ikätovereihin, ovat kuitenkin suhteessa taipuvaisempia päihteidenkäyttöön ja yleisemmin eksternalisoiviin oireisiin, kun taas ne, joiden kohteena on selvästi nuorempi lapsi, raportoivat enemmän ahdistuneisuutta ja internalisoivia oireita. Tutkijat pohtivatkin, liittyykö ilmiö siihen, että kyseiset nuoret hakevat pienemmistä lapsista vahvistusta ja tukea kokemaansa ahdistukseen ja käyttävät seksiä tällöin ikään kuin coping-keinona: vahingoittava seksuaalikäyttäytyminen on ehkä kytköksissä heikkoon itseluottamukseen ja edelleen kyvyttömyyteen muodostaa ikätasoon sopivia ihmissuhteita. (Glowacz & Born, 2013.)

Poikkeuksena moneen muuhun tutkimusasetelmaan Manetschin ja kumppaneiden (2021) tutkimuksessa keskitytään seksuaalirikoksesta tuomittuihin tyttöihin. Tarkasteltaessa näitä tyttöjä käy ilmi, että he raportoivat vähemmän mielenterveyden ongelmia verrattuna muunlaisiin rikoksiin syyllistyneisiin tyttöihin. Seksuaaliväkivaltaan syyllistyneet tytöt ja pojat eivät eroa toisistaan oireilun perusteella ja he muistuttavat sen osalta toisiaan jopa enemmän kuin seksuaaliväkivallasta tuomitut tytöt muistuttavat muista rikoksista tuomittuja tyttöjä.

Seksuaalisesti vahingoittavalla tavalla toimineet nuoret, jotka ovat itsekin kokeneet seksuaaliväkivaltaa, raportoivat tyypillisemmin masennus- ja posttraumaattisen stressihäiriön oireita, mutta he eivät eroa tämän suhteen niistä nuorista, jotka ovat kokeneet seksuaaliväkivaltaa eivätkä ole myöhemmin syyllistyneet seksuaalirikokseen (Morais, Alexander, Fix, & Burkhart, 2018). Mielenterveyden ongelmat eivät siis tässä tapauksessa selitä sitä, miksi jotkut nuoret päätyvät toistamaan traumaansa ja toiset eivät, tai erottele näitä nuoria riittävästi toisistaan.

Persoonallisuuskehitys

Tutkimuskentällä erityisen paljon kiinnostusta on herättänyt tunnekylmyyden ja empatiakyvyn selitysvoima. Tyypillinen tutkimuslöydös on kuitenkin ollut tässä seksuaalisesti vahingoittavalla tavalla toimineiden nuorten keskinäinen heterogeenisyys (esim. Baglivio & Wolff, 2021; Cunningham, Edyburn, & Lexcen, 2021; Jensen, Smid, & Bøe, 2020), mikä vaikuttaa liittyvän paljolti siihen, miten aineisto on koostettu.

McCuish, Lussier ja Corrado (2015) keskittyvät tutkimuksessaan antisosiaaliin piirteisiin ja erottelevat niiden perusteella seksuaali- tai muunlaiseen väkivaltarikokseen syyllistyneet nuoret kolmeen eri ryhmään: ensimmäinen on *matalan antisosiaalisuuden ryhmä*, jossa näitä piirteitä on vain vähän, toinen on *avoimen antisosiaalisuuden ryhmä*, jolla tarkoitetaan suoraa fyysistä aggressiivisuutta ja väkivaltaisuutta, ja kolmantena *peitellyn antisosiaalisuuden ryhmä*, jolle on tyypillistä esimerkiksi valehteleminen, epärehellisyys ja vilpillisyys. Lueteltuja piirteitä pidetään antisosiaalisen käyttäytymisen alaulottuvuuksina auktoriteettikonfliktin sekä riskinoton lisäksi. Tutkijoiden johtopäätelmä on, että ”antisosiaalinen potentiaali”, on se sitten avointa tai peiteltyä, ilmenee eri tavalla erilaisissa sosiaalisissa konteksteissa. Avointa antisosiaalisuutta edustavat seksuaaliväkivaltaa tehneet nuoret pyrkivät todennäköisemmin alistamaan uhriaan ja käyttämään fyysistä voimaa saadakseen tahtonsa läpi – seksuaalirikokseen syyllistyminen voikin olla tietystä mielessä aggressiivisen, väkivaltaisen käyttäytymisen eskaloitumista. Sen sijaan peittelevien nuorten tapauksessa seksuaaliväkivalta saattaa heijastaa heille tyypillistä salailevaa, juonittelevaa toimintatyyliä, jolloin uhriksikin ehkä valikoituu suuremmalla todennäköisyydellä haavoittuvassa asemassa oleva henkilö, esimerkiksi lapsi, kehitysvammainen tai päihtynyt henkilö, joka ei välttämättä ole tietoinen tekijän toiminnan vääryydestä, eikä pysty puolustamaan itseään. Voi olla, että nämä tekijät hyödyntävät enemmän sopivan

tilaisuuden tarjoutumista väkivallan käyttämiseen ja valikoivat uhrinsa mahdollisimman pienen kiinnijäämisen riskin perusteella. Myös Siria, Echeburúa ja Amor (2020) toteavat aineistonsa perusteella, että tilaisuus tuntuu vaikuttavan uhrin määräytymiseen enemmän kuin tietynlaiseen profiiliin sopivan uhrin tarkoituksellinen valinta. McCuishin, Lussierin ja Corradon (2015) tutkimuksesta käy edelleen ilmi, että avoimeen ja peittelevään ryhmään kuuluvat nuoret syyllistyvät rikoksiin useammin ja aloittavat lainvastaisen toiminnan aikaisemmin kuin matalan antisosiaalisuuden ryhmään kuuluvat, he käyttävät todennäköisemmin päihteitä ja heillä on tyypillisemmin mielenterveysongelmia sekä diagnosoitu käytöshäiriö.

Havainnot ovat samansuuntaisia kuin Glowaczin ja Bornin (2013), jotka jaottelevat nuoret uhrin iän perusteella: ne nuoret, jotka ovat käyttäneet *seksuaalista väkivaltaa lasta kohtaan*, ovat luonteeltaan alistuvampia ja mukautuvampia, kun taas nuoret, joiden *uhrit ovat heidän ikätovereitaan*, ovat suhteessa tottelemattomampia, määrätietoisempia, vastustavampia, sosiaalisessa mielessä piittaamattomampia, alttiimpia reagoimaan impulsiivisesti sekä taipuvaisempia rikolliseen käyttäytymiseen ja yleisemmin antisosiaalisuuteen. Ikätovereita hyväksikäyttäneet nuoret muistuttavat tässä mielessä ja erityisesti antisosiaalisten piirteiden osalta niitä nuoria, jotka on tuomittu muusta kuin seksuaalirikoksesta, kun taas lapsia hyväksikäyttäneet erottuvat jälleen omana ryhmänään. Löydös on yhdenmukainen myös Lillardin, Cooper-Lehkin, Fremouwin ja DiSciullon (2020) tutkimuksen kanssa: heidän mukaansa nuoret, joiden uhrit ovat samaa ikäluokkaa, käyttävät enemmän voimaa tai pakottamista, heidän syytteensä ovat vakavampia ja heillä on tyypillisemmin syytteitä myös muista rikoksista. Lillard tutkimusryhmineen erottaa vielä kolmantena ”*sekaryhmän*” (mixed), joka tarkoittaa nuoria, joiden uhriksi valikoituu sekä selvästi nuorempia että itsen ikäisiä. He eroavat kahdesta muusta ryhmästä siinä, että

heidän uhrinsa edustavat eri sukupuolia, kun taas pelkästään lapsia tai pelkästään ikätovereita seksuaalisesti hyväksikäyttäneiden uhrin ovat pääsääntöisesti tyttöjä. Lasta hyväksikäyttäneiden uhrin ovat todennäköisemmin heidän perhepiiristään ja ikätovereita hyväksikäyttäneiden perheen ulkopuolelta, kun taas ”seksiryhmän” uhrin voivat olla sekä samasta perheestä että perheen ulkopuolisia. (Lillard, Cooper-Lehk, Fremouw, & DiSciullo, 2020.) Verrattaessa toisiinsa nuoria, joiden uhrin ovat samasta perheestä, sekä nuoria, joiden uhrin ovat perheen ulkopuolelta, huomataan, että jälkimmäisen ryhmän nuoret osoittavat enemmän antisosiaalisia piirteitä. Löydös voi kytkeytyä nimenomaan siihen, että perheen ulkopuoliset uhrin ovat tyypillisemmin lähempänä tekijän omaa ikää. (Martijn, Leroux, Babchishin, & Seto, 2020.)

Melko yllättäen tunnekyllämyyden ja seksuaalisen väkivallan väliltä on joissain tutkimuksissa löydetty käänteinenkin yhteys niin, että tunnekyllämyksen piirteiden suurempi määrä liittyy pienempään riskiin syyllistyä seksuaaliseen väkivaltaan. Yoder, Grady ja Precht (2019) pohtivat, että seksuaalirikoksiin syyllistyvillä nuorilla on suhteessa vähemmän antisosiaalisia piirteitä kuin muunlaiseen rikollisuuteen syyllistyvillä tai ehkä huolestuneisuuden tai kiinnostuksen puute johtaa rikolliseen toimintaan, joka ei ole luonteeltaan niin ihmisläheistä kuin seksuaaliväkivalta on. Sirian, Echeburúa ja Amorin (2020) mukaan kognitiivinen ja tunnetason empatia ovat seksuaalirikoksen tekijöillä jopa korostuneet normipopulaatioon nähden. Tämän nähtiin liittyvän empatiakyvyn dynaamisuuteen ja tilannesidonnaiseen muokkautuvuuteen – tekijöiden yleinen empatiakyky voi siis olla korkea, mutta uhriin kohdistuen matala. Tutkijat pohtivatkin, mikä merkitys uhriin kohdistuvalla empatiavajeella on rikokseen syylistymisen kannalta.

McCuishin, Lussierin ja Corradon (2015) mukaan esimerkiksi perheenjäsenen rikosrekisteri sekä nuoren kokema fyysinen ja seksuaalinen väkivalta näkyvät myös

antisosiaalisten piirteiden suurempana määränä ja lisäävät sitä kautta lainvastaisen käyttäytymisen todennäköisyyttä. Tämä valottaa osaltaan taustalla olevan prosessin monitahoisuutta: kasvuympäristö ja lapsuudenaikaiset kokemukset muokkaavat siis yksilön kehittyvää persoonallisuutta, mikä vaikuttaa edelleen hänen käyttäytymiseensä, päätöksentekokykyynsä ja ongelmanratkaisutaitoihinsa. Yoder, Grady ja Precht (2019) puolestaan toteavat tunnekylmyyden yhdistyvän toiminnanohjauksen vajeisiin, minkä perusteella korkeampitasoinen ajattelu on välttämätöntä empatialle ja sensitiivisyydelle. Voikin olla, että ne nuoret, joilla on toiminnanohjauksen haasteita, eivät ole samalla tavalla kykeneviä tunnistamaan käyttäytymisensä vaikutusta muihin ihmisiin. Tutkimusryhmä pitää toiminnanohjausta oleellisena muuttujana tarkasteltaessa seksuaaliseen väkivaltaan johtavia prosesseja.

Neurokognitiivinen kehitys

Edellisestä kappaleesta johdettuna voidaan lausua, että traumatisoituminen vaikuttaa laaja-alaisesti yksilön myöhempään kehitykseen kattaen myös neurokognitiivisen kehityksen (Jensen, Smid, & Bøe, 2020). Yoderin, Grady ja Prechtin (2019) tutkimuksen perusteella koettu seksuaalinen kaltoinkohtelu on merkitsevästi yhteydessä kaikkiin toiminnanohjauksen osa-alueisiin, ja yhteys on selvästi vahvempi kuin fyysisen kaltoinkohtelun tai kodinsisäisten traumakokemusten kohdalla – seksuaaliväkivallan uhriksi joutuminen ennustaa siis huomattavasti vakavampia metakognition puutteita. Tämän pohdiskellaan selittyvän seksuaalisen kaltoinkohtelun erityispiirteillä, kuten salailulla, hämmennyksellä ja itsen syylistämisellä, jotka oleellisesti hankaloittavat tiedonkäsittelyprosesseja, ja toisaalta aivotasolla havaituilla muutoksilla, jotka on pystytty todentamaan kuvantamistutkimuksissa.

Oppimisen ja ymmärtämisen haasteet ovat korostuneet seksuaalirikoksen tehneiden nuorten kohdalla verrattaessa heitä muunlaisiin rikoksiin syyllistyneisiin nuoriin (Cunningham, Edyburn, & Lexcen, 2021). Jensen, Smid ja Bøe (2020) huomioivat, että kognitiivisia haasteita on nimenomaan niillä nuorilla, joiden teot kohdistuvat lapsiin, kun taas nuoret, joiden teot kohdistuvat ikätovereihin, ovat tyypillisesti ikäodotusten puitteissa kognitiiviselta suoriutumiseltaan. Ensimmäisen ryhmän kohdalla havaitut hankaluudet selittävät mahdollisesti heidän vaikeuksiaan liittyä oman ikäisten joukkoon. Tutkijat esittävät, ettei näiden nuorten seksuaalisesti vahingoittava toiminta siis välttämättä ole seurausta lapsiin kohdistuvasta seksuaalisesta kiinnostuksesta, vaan kognitiivisista haasteista, murrosikään kuuluvasta seksuaalisen kiinnostuksen heräämisestä sekä tilannetekijöistä, kuten sopivan uhrin saatavilla olosta. Heillä on keskimäärin enemmän uhreja, mikä tukee ajatusta tilannesidonnaisten tekijöiden merkityksestä sekä kehittymättömyydestä tai suoraviivaisemmasta lähestymistavasta. Toisessa tutkimusasetelmassa perheensisäisen seksuaaliväkivallan taustalla havaittiin olevan enemmän epätyypillisiä seksuaalisia kiinnostuksenkohteita ja nimenomaan lapsikohteista kiinnostusta, pornon kulutusta ja ongelmia seksuaalisessa itsesäätelyssä verrattuna siihen, että uhri ei kuulu tekijän kanssa samaan perheeseen (Martijn, Leroux, Babchishin, & Seto, 2020).

Verrattuna muunlaiseen rikollisuuteen autismikirjon häiriöt ovat yleisempiä seksuaalirikostuomion saaneilla nuorilla (Cunningham, Edyburn, & Lexcen, 2021; Rutten, Kempes, Bongers, Vermeiren, & Nieuwenhuizen, 2022). ADHD:ta eli tarkkaavaisuus- ja ylivilkkaushäiriötä koskevat löydökset vaihtelevat eri tutkimusasetelmissa, mutta Cunninghamin, Edyburnin ja Lexcenin (2021) otoksessa kyseinen diagnoosi oli yleisempi seksuaalirikokseen syyllistyneillä nuorilla. Rosan, Foxin ja Jenningsin (2020) mukaan

neuropsykologiset haasteet, kuten ADD ja ADHD, ennustavat eritoten varhain alkanutta vahingoittavaa seksuaalikäyttäytymistä, ja Joyalin, Tardifin ja Spearson-Gouletin (2020) mukaan varsinkin ne nuoret, joiden teot kohdistuvat lapsiin, ovat neuropsykologisilla tehtävillä mitattuna impulsiivisempia ja heillä on tyypillisemmin ADHD:n hoitoon tarkoitettu lääkitys. Neuropsykiatristen häiriöiden yhteyden seksuaalisesti vahingoittavaan toimintaan voi hypotetisoida liittyvän näille häiriöille tyypillisiin sosiaalisen kehityksen haasteisiin, kuten puutteellisiin sosiaalisiin taitoihin ja vaikeuteen ymmärtää, mitä muut milloinkin ajattelevat ja tuntevat, sekä toiminnanohjauksellisiin vajeisiin, joiden merkitys onkin jo aiemmin tullut esiin.

Hoidon toimivuus tutkimustiedon valossa

Seksuaalisesti vahingoittavalla tavalla toimineiden lasten ja nuorten hoidosta on verrattain vähän tutkimustietoa, eikä näin ollen ole täyttä konsensusta siitä, mikä hoidossa tarkalleen ottaen tepsii ja mikä ei. Hoidolliset toimet voidaan jaotella ainakin preventioon ja interventioon, eli potentiaalisten ongelmien ennaltaehkäisyyn ja olemassa oleviin ongelmiin puuttumiseen.

Ennaltaehkäisy

Seksuaalisesti vahingoittavan käyttäytymisen ollessa kyseessä ennaltaehkäisevät toimenpiteet kohdistuvat tyypillisesti kouluihin ja tarkoittavat käytännössä oppilaiden valistamista seksuaalisesta hyväksikäytöstä, häirinnästä, suostumuksesta ja internetin vaaroista, sekä terveiden ihmissuhteiden edistämistä eri tavoin (McNeish & Scott, 2023). Mainittakoon, ettei tähän mennessä ole tiettävästi kehitetty yhtäkään ohjelmaa, joka tähtäisi nimenomaan internetissä tapahtuvan vahingoittavan seksuaalikäyttäytymisen estämiseen, vaikka kyseinen ongelma on jo laajasti tunnistettu. Preventio-ohjelmat tapaavat

yleensäkin olla osa jotain laajempaa väkivallan ehkäisyyn tähtäävää kokonaisuutta, eikä niissä erotella potentiaalisia uhreja ja tekijöitä sen enempää, vaan toimenpiteet ovat kaikille samoja. (Russell, Trew, Smith, Higgins, & Walsh, 2025.)

Tehokkaimmat lähestymistavat ovat pitkäkestoisia, jolloin toistoja tulee riittävästi, lapset ja nuoret otetaan tiiviisti mukaan sekä kehittämiseen että toteutukseen, heillä on mahdollisuus harjoitella opeteltuja taitoja käytännössä, materiaali välitetään eri muodoissa, viestintä on selkeää ja työskentely toteutetaan eri toimintatasoilla ja -ympäristöissä (Russell, ym., 2025; McNeish & Scott, 2023). Kewleyn, Mhlanga-Gundan ja Van Houtin (2023) katsauksen perusteella olemassa olevissa preventioissa erottuu viisi eri teemaa. Näistä ensimmäinen pitää sisällään *työskentelyn oikeanlaisen kohdistamisen*. Preventioissakin on järkevää pyrkiä keskittymään nimenomaan niihin yksilöihin, joilla ajatellaan olevan kohonnut riski käyttäytyä seksuaalisesti vahingoittavalla tavalla: ohjelmien tulisi tarjota heille mahdollisuuksia kehittää tai oppia uusia taitoja esimerkiksi ongelmanratkaisuun, tunnesäätelyyn tai seksuaalisten ajatusten kanssa pärjäämiseen tai vaihtoehtoisia strategioita vahingoittavan seksuaalisen kiinnostuksen tai käytöksen kiertämiseen. Käytännössä tämä tavoite ei juurikaan toteudu, vaan toimenpiteiden kohteena on tyypillisesti koko ikäluokka (Russell, ym., 2025), mikä näkyy käytössä olevien menetelmien epäspesifisyytenä. Toisena teemana on monen maan lainsäädännön edellyttämä *ilmoitusvelvollisuus*, joka on suunniteltu lasten suojelemiseksi, mutta joka saattaa estää riskissä olevia ihmisiä hakemasta itselleen apua. Katsauksen mukaan ilmoittamiseen velvoittaminen matalalla kynnyksellä voi vahvistaa näkemystä siitä, että väkivalta on väistämätöntä, jos riskitekijöitä on olemassa – tällöin unohdetaan se, että ajatukset ovat vain ajatuksia, eivätkä ne johda suoraviivaisesti toimintaan. Kolmas teema käsittelee *tutkimusten metodologisia rajoitteita*, kuten sitä, että tietoa ei ole riittävästi niistä

henkilöistä, joilla on kohonnut riski toimia seksuaalisesti vahingoittavalla tavalla, mutta jotka eivät ole niin tehneet. Aiempaan viitaten yksi haaste onkin määrittää juuri se ryhmä, johon preventio tulisi ensisijaisesti kohdistaa: rajausta voitaisiin tehdä ainakin miespuolisiin 14–30-vuotiaisiin henkilöihin, joilla on pedofiilisiä taipumuksia ja muita parafiilisiä kiinnostuksenkohteita, yhteys lapsiin, henkilökohtaisia väkivaltakokemuksia omassa lapsuudessaan, vaikeuksia sietää psykososiaalista stressiä sekä kuvia lapsiin kohdistuvasta väkivallasta, mikä Suomen lainsäädännön mukaan täyttää itsessään rikoksen tunnusmerkit. Myös jotkut sosioekonomiset tekijät voivat olla kokonaisuuden kannalta merkityksellisiä, esimerkiksi taloudellinen tilanne ja sosiaalisen eristäytyneisyyden aste. Neljäs teema liittyy siihen, että henkilöt, jotka ovat riskissä käyttäytyä seksuaalisesti vahingoittavalla tavalla, ovat yhtä lailla *oikeutettuja palveluihin ja hoitoon*. Ammattilaisten omat mielipiteet voivat vaikuttaa kohtaamiseen ja ilmetä esimerkiksi vihamielisyytenä apua hakevaa kohtaan, mihin on mahdollista vaikuttaa koulutuksilla ja lisäämällä ymmärrystä tästä aihepiiristä. Viimeinen eli viides teema käsittelee sitä, että *seksuaalisen väkivallan ehkäiseminen ennalta on taloudellisesti ja muutenkin kannattavampaa* kuin väkivaltaan reagointi siinä vaiheessa, kun se on jo tapahtunut. (Kewley, Mhlanga-Gunda, & Van Hout, 2023.)

Russell ja tutkimusryhmä (2025) pohtivat artikkelissaan preventioiden jatkokehityskohteita. Heidän mukaansa preventiiviset ohjelmat tulisi avata laajemmalle joukolle niin, että mukaan otettaisiin tulevaisuudessa myös nuoremmat lapset. Toisekseen olisi syytä selvittää, minkälaiset työskentelymuodot hyödyttävät erityisryhmiä, kuten niitä, joilla on jonkinlaista neurokognitiivista poikkeavuutta tai jotka kuuluvat seksuaalivähemmistöön tai eivät koe biologisen sukupuolen vastaavan sosiaalista sukupuolta. Ohjelmissa tulisi käydä selkeästi ilmi, että seksuaalinen käyttäytyminen on jatkumo, joka ylittää terveestä vahingoittavaan. Lisäksi työskentelyn täytyisi olla monialaista:

se tulisi kohdistaa sekä niihin, jotka ovat riskissä käyttäytyä seksuaalisesti vahingoittavalla tavalla, että niihin, jotka ovat riskissä joutua kohteeksi, kumpakaankin ryhmää unohtamatta, ja tähdätä turvallisen ympäristön luomiseen niin kotona, kodin ulkopuolella kuin internetissäkin muun muassa riittävällä aikuisvalvonnalla.

Hoitomuodot

McPhersonin ja tutkimusryhmän (2024) katsauksen mukaan interventioissa lähestymistapa on tyypillisesti ollut rankaiseva ja hoidossa on keskitytty nimenomaan taitopuutoksiin ja sivuutettu yksilölliset vahvuudet sekä monia nuoria yhdistävä traumatausta. Tärkeänä nähdään nuorten omien *traumojen ja niiden myöhempien vaikutusten* *terapeuttinen käsittely*, olemassa olevien *voimavarojen ja kykyjen vahvistaminen* sekä *hoidon kokonaisvaltaisuus* sen sijaan, että keskityttäisiin kapea-alaisesti seksuaalikäyttäytymisen ongelmiin. Campbellin, Boothin, Hackettin ja Suttonin (2020) koostamasta katsauksesta nousee viisi samankaltaista teemaa, jotka nuoret ja heidän vanhempansa ovat kokeneet hoidossa toimivina: nämä ovat *nuoren ja ammattilaisen välisen suhteen toimivuus, laajemman kontekstin ja elämäntilanteen huomioiminen, avoin, suora keskustelu siitä, mitä on tapahtunut, nuoren taitojen ja tietojen lisääminen, sekä huoltajien huomiointi ja heidän tarpeisiinsa vastaaminen*. Myös isät on oleellista saada mukaan perhekeskeisiin hoitomuotoihin ja pyrkiä panostamaan heidän rooliinsa sekä aktiiviseen vanhemmuuteensa. Tätä tukevat edellä kuvatut löydökset siitä, kuinka isän käsitykset sekä kommunikointi seksuaalisuuteen liittyen lisäävät miespuolisen jälkeläisen seksuaalisesti vahingoittavan käyttäytymisen riskiä (Sitney & Kauffman, 2021).

On viitteitä siitä, että nuoria, joiden teot kohdistuvat lapsiin, kannattaisi hoitaa eri tavalla kuin nuoria, joiden kohde on samaa ikäluokkaa, koska kyseessä vaikuttaa olevan

kaksi eri ilmiötä ja sen myötä erilaiset tarpeet sekä taitovajeet (Glowacz & Born, 2013). Voi olla, että ne nuoret, joiden teot kohdistuvat pienempiin lapsiin, joiden kognitiiviset ja sosiaaliset taidot ovat hyvät, ja joilla ei ole perheensisäisiä toimintahäiriöitä eikä traumakokemuksia, tarvitsevat kattavampaa arviointia ja hoitoa epätyypillisen lapsiin kohdistuvan viehtymyksen vuoksi (Jensen, Smid, & Bøe, 2020). Kaikessa hoidossa täytyy joka tapauksessa olla lähtökohtana se, että alaikäisten persoonallisuuden ja keskushermoston kehitys on vielä kesken, eikä heitä siis pidä kohdata tai kohdella kuten aikuisia (McPherson ym., 2024).

Tutkimuskirjallisuudesta on johdettavissa useita jatkotutkimusaiheita. Valtaosassa interventioiden tehokkuutta käsittelevissä tutkimuksissa keskitytään ensinnäkin niihin poikiin ja nuoriin miehiin, jotka ovat suorittamassa vankeustuomiota seksuaalirikoksista, eikä tutkimustietoa ole juurikaan niistä, joiden teot ovat lievempiasteisia, tai erityisryhmien, kuten oppimisvaikeuksista kärsivien, hoidosta (McNeish & Scott, 2023). Lisäksi vaikuttavuustutkimukset kohdistuvat pitkälti kognitiiviseen käyttäytymisterapiaan perustuviin menetelmiin (Carpentier, Silovsky, & Chaffin, 2006; St. Amand, Bard, & Silovsky, 2008), vaikka tuorempien tutkimusten valossa on jossain määrin epävarmaa, onko kognitiivinen käyttäytymisterapia suhteessa sen toimivampi kuin muutkaan hoitomuodot vahingollisen seksuaalikäyttäytymisen ollessa kyseessä (Sneddon, Gojkovic-Grimshaw, Livingstone, & Macdonald, 2020).

Hoitopolku Suomessa

Yksityishenkilöiden ja ammattilaistenkin voi olla perin vaikeaa löytää tietoa siitä, mistä apua saa silloin, kun alaikäinen on jo toiminut seksuaalisesti vahingoittavalla tavalla tai hänellä on ajatuksia siihen liittyen, ja minkälaisia palveluita näille lapsilla ja nuorille on

Suomessa tarjolla. Esittelen seuraavaksi eri tahoja niin, että aloitan kevyemmistä matalan kynnyksen palveluista ja hankkeista, sen jälkeen käyn läpi kattavammin, minkälaista hoitoa tarjotaan erityisen vaikeahoitoisille alaikäisille suunnatulla psykiatrisella osastolla, ja lopuksi kerron vankilakontekstissa käytössä olevista hoidollisista menetelmistä.

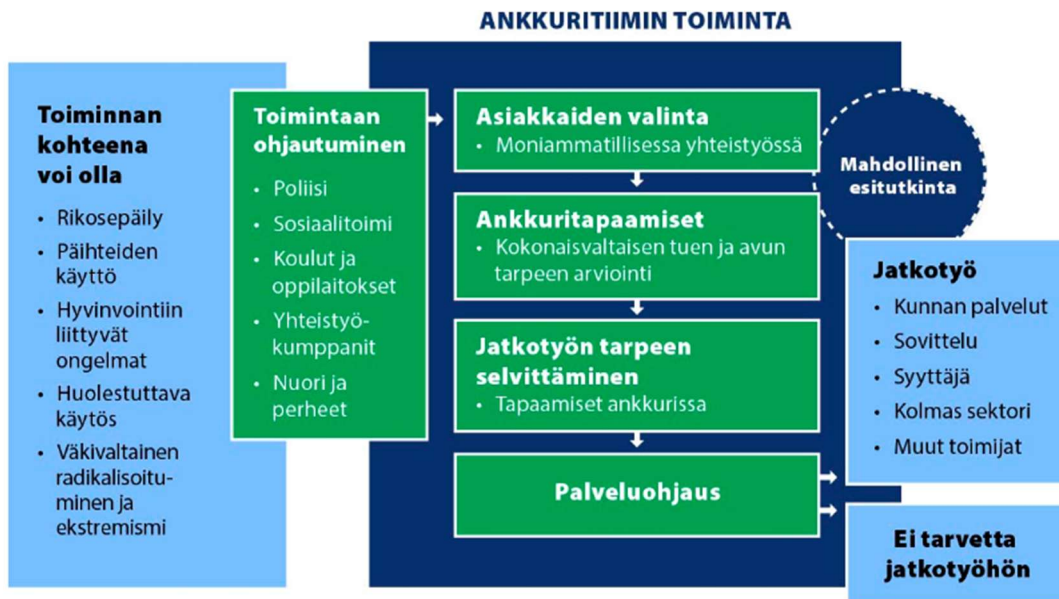
Suomessakin vaikuttavan Pelastakaa Lapset -järjestön CSAPE-hankkeessa (Child Sexual Abuse Prevention and Education 2022–2024) pyritään ennaltaehkäisemään lapsiin kohdistuvaa seksuaaliväkivaltaa tuottamalla aiheesta materiaalia niin nuorille itselleen kuin ammattilaisillekin. Ammattilaisia ohjataan tarjoamaan nuorelle tietoa rajoista ja suostumuksesta, lainsäädännöstä, terveistä ihmissuhteista, tietoisesta päätöksenteosta sekä seksuaalisuudesta, ja muistutetaan heitä ilmoitusvelvollisuudesta, jos käy ilmi, että nuori on jo käyttäytynyt seksuaalisesti vahingoittavalla tavalla. Nuoren kanssa työskenneltäessä on hyvä pohtia altistavia tekijöitä eli niitä asioita, jotka lisäävät riskiä toimia seksuaalisella tavalla lasta kohtaan, sekä miettiä vaihtoehtoisia ratkaisuja näihin tilanteisiin. (Pelastakaa Lapset, 2024a.) Nuorten omassa materiaalissa korostetaan, etteivät ajatukset ole staattisia tosiasioita: seksuaalisuutta koskevat pohdinnat saattavat muuttua ajan kuluessa, eivätkä ne välttämättä ikinä toteudu oikeassa elämässä, vaan jäävät ajatusten tasolle. Ajatukset itsessään eivät myöskään ole laittomia. Jos nuori kuitenkin kuormittuu mielensä sisällöistä tai on huolissaan, että toimii niiden mukaisesti, kannustetaan häntä kääntymään luotettavan aikuisen, kuten opettajan, huoltajan tai psykologin puoleen, ja hakemaan apua. (Pelastakaa Lapset, 2024b.)

Mielenterveystalo.fi-nettisivulta löytyy ”Lapsiin kohdistuvan seksuaalisen kiinnostuksen omahoito-ohjelma”, joka on suunnattu kaikenikäisille käyttäjille. Kyseisen ohjelman etuna on, että se on ilmainen, anonyymi, helposti saatavilla ja itsenäisesti toteutettavissa. Ohjelmassa pyritään lisäämään tietoa siitä, miten seksuaalisesti

vahingoittava käytös vaikuttaa sen kohteena oleviin lapsiin, minkälaiset teot ovat lainvastaisia, miten yksilö oppisi tunnistamaan omia ajatusmallejaan, ja miten niitä pystyisi muuttamaan. Ohjelmaan kuuluu myös harjoituksia, jotka tähtäävät seksuaalisten mielikuvien ja impulssien hallintaan, ja sivuilta löytyy ohjeita jatkoon, siihen, kuinka toimia ja mihin olla yhteydessä, jos on tarvetta vankemmalle tuelle. (Mielenterveystalo, 2025.)

Omahoitomateriaali on tällä hetkellä saatavilla suomeksi, ruotsiksi ja englanniksi, mutta tarvetta voisi olla useammallekin kielelle. Tietopaketti ja harjoitukset kytkeytyvät vahvasti nimenomaan lapsikohteiseen kiinnostukseen ja niitä on näin ollen hankala soveltaa muunlaisissa tilanteissa, eikä omahoito-ohjelma ei sovi käytettäväksi silloin, jos kyse on seksuaalisista pakkoajatuksista lapsikohtaisen kiinnostuksen sijasta. Pakkoajatuksia voi tunnistaa siitä, että ne tunkeutuvat mieleen tahdonvastaisesti, voimakkaasta huolesta, että ajatusten, tunteiden tai käyttäytymisen kontrollointi epäonnistuu, ja ajatukset tyypillisesti lisääntyvät kuormittavissa hetkissä, kuten muutokohdissa (Sexpo, 2022).

Maanlaajuisesti palveleva Ankkuritoiminta on suunnattu niille alle 18-vuotiaille, jotka ovat syyllistyneet rikokseen tai joita epäillään siitä, joskin työskentelyä on saatettu rajata paikallisesti alle 15-vuotiaisiin. Tavoitteena on mahdollisimman varhaisessa vaiheessa tapahtuva puuttuminen ja rikoskierteen katkaisu. Ankkuriin voivat olla yhteydessä nuori itse tai hänen lähimmäisensä, mutta yleisimmin nuori ohjautuu toimintaan joko poliisin, sosiaalitoimen tai koulun kautta. Ankkuritiimiin kuuluu ammattilaisia poliisista, sosiaali- ja terveyspalveluista sekä nuorisotoimesta, ja he tapaavat nuorta ja hänen huoltajiaan keskimäärin yhdestä viiteen kertaa ja voivat tarpeen mukaan vierailla myös nuoren kotona. Tukea ei ole tarkoitettu pitkäaikaiseksi, vaan tiimi tekee selvittelyä ja sen pohjalta palveluohjauksen. Ankkuritiimin työskentelyä esitellään tarkemmin Kuvassa 3. (Ankkuri, 2025.)

Kuva 3. Ankkuritoiminta.fi-sivustolta 16.3.2025 kopioitu kuva prosessikuvauksesta.

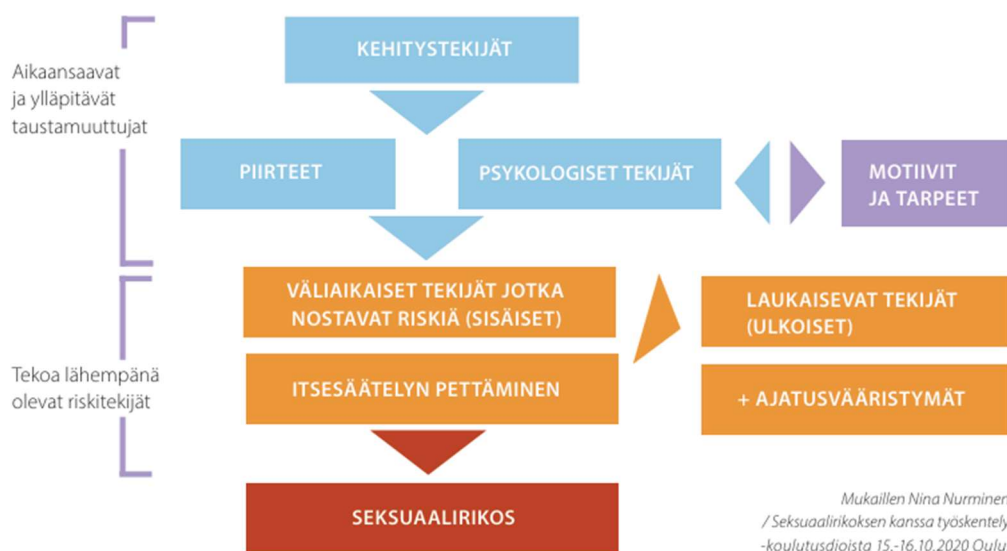
Ankkuritoiminnassa mukana olevan sosiaalityön ammattilaisen mukaan heille käsiteltäväksi tulevista seksuaalirikoksista suurin osa on kuvien levittämiseen liittyvää ja harvemmin fyysisiä tekoja, kuten koskettelua. Heidän järjestämässään puhutuksissa ilmenee usein osaamattomuutta, ajattelemattomuutta, tietämättömyyttä, kulttuurisia yhteentörmäyksiä, neuropsykiatrisia haasteita ja muita kommunikaation pulmia myötävaikuttavina tai selittävinä tekijöinä. Puhuttamisen yhtenä tarkoituksena on välittää tietoa ja valistaa nuorta vaikkapa siitä, että suhteen syventäminen edellyttää aina luvan kysymistä toiselta osapuolelta ja vaiheittaista tutustumista. Kuvien levittämisen ollessa kyseessä puuttumiseksi riittää yleensä tilanteen vakavoittaminen keskustelulla. Taustalla saattaa olla tarkoituksellista kiusaamista, kostoja tai pahan mielen aiheuttamista, mutta nuoret eivät ehkä ole ymmärtäneet, kuinka laajalle kuvat voivat levitä, tai miten muut ihmiset saattavat kuvia käyttää. Ammattilaisen havaintojen perusteella on erittäin tyypillistä, että fyysisiä tekoja sisältävissä rikosepäilyissä tekijä ei myönnä tehneensä mitään väärää, mikä voi toki pitääkin paikkansa: aina ei ole itsestään selvää, kuka tilanteissa on uhri ja kuka tekijä, ja epäilylle on joka tapauksessa merkityksellistä, että hän kokee oman

kantansa tulevan kuulluksi. Pääsääntöisesti nuoret ohjautuvat Ankkuritiimistä jatkohoitoon joko nuorisopsykiatrialle tai hanketoimintaan.

Pääkaupunkiseudulla toimii SeriE-hanke, Tampereella Välitä rajoista! -hanke (aiemmin Välitä! Nuorten hanke) ja Oulussa SERITA, jotka tarjoavat maksutonta ja tarvittaessa anonyymia tukea henkilöille, jotka pelkäävät rikkovansa toisen seksuaalisia rajoja tai ovat jo niin tehneet, sekä heidän läheisilleen (SeriE, 2025; Seritatyö, 2025; Välitä!, 2025a). Vuosina 2020–2022 SeriE:n asiakkaista keskimäärin 40 prosenttia ohjautui palvelun pariin omasta aloitteestaan, noin kymmenesosa tuli Rikosseuraamuslaitoksen ja kymmenesosa poliisin kautta, kun taas Välitä! Nuorten hankkeeseen kolmasosa tuli oma-aloitteisesti, kymmenesosa lastensuojelusta, kymmenesosa muusta sosiaalityöstä, reilu kymmenesosa Rikosseuraamuslaitokselta ja reilu kymmenesosa poliisilta (Piispa, Sambou, & Lind, 2023).

Välitä!-hankkeen ja Seritatyön sivuilla kerrotaan, että työskentely on kohdennettu yli 15-vuotiaille. Välitä! Nuorten hankkeessa pitkään työskennellyt ammattilainen tarkentaa alkuperäisen nuorille suunnatun hankkeen päättyneen keväällä 2024, ja tällä hetkellä tilalla pyörii Välitä rajoista! -hanke ilman spesifejä ikärajoja. Ammattilainen arvioi nuorten asiakkuuksien kestävän heillä tyypillisesti puolesta vuodesta vuoteen ja asiakkaita on samanaikaisesti noin 10–20. Työnjakoon liittyen hän kertoo, että mahdolliset mielenterveysongelmat ja lääkityspuoli hoituvat psykiatrian palveluissa ja seksuaaliväkivaltaan liittyvät asiat hankkeen kautta. Apua on sekä yksilö- että ryhmämuotoisena, kasvotusten tai sitten etänä, ja kaikessa työskentelyssä tähdätään itsetuntemuksen lisäämiseen, elämänlaadun parantamiseen ja rikoksettoman elämän tukemiseen (SeriE, 2025; Seritatyö, 2025; Välitä!, 2025a).

Sekä SeriE, Välitä! että Seritatyö tarjoavat myös ammattilaisille konsultaatiota, ja Välitä!-hankkeessa on tuotettu ammattilaisille kattava opas ”Kuinka kohdata nuoria, jotka ovat syyllistyneet tai saattavat syyllistyä seksuaaliseen väkivaltaan?”, jossa kerrotaan nuorten tekemästä seksuaaliväkivallasta, ohjeistetaan, miten tällainen nuori tulisi kohdata, ja esitellään erilaisia työskentelymenetelmiä. Oppaasta peräisin olevasta Kuvasta 4 nähdään, kuinka erilaisten taustamuuttujien ja riskitekijöiden ajatellaan johtavan seksuaalirikokseen, jos suojaavat tekijät eivät ole riittäviä. Suojaavina tekijöinä mainitaan esimerkiksi uhriempatia, hyvä itsetunto ja turvalliset kiintymyssuhteet lapsuusiässä. (Aho, Kajala, Hintikka, & Juopperi, 2022.)

Kuva 4. ”Kuinka kohdata nuoria, jotka ovat syyllistyneet tai saattavat syyllistyä seksuaaliseen väkivaltaan?”
-oppaasta kopioitu kuvaaja seksuaalirikokseen johtavasta kehityspolusta.

Jos edeltävät keinot eivät ole riittäviä tai haasteet ovat kokonaisvaltaisempia, voidaan nuori ohjata lääkärin läheteellä psykiatrian palveluihin. Tampereen yliopistollisen sairaalan EVA-yksikössä eli erityisen vaikeahoitoisten alaikäisten psykiatrisessa yksikössä tutkitaan, hoidetaan ja kuntoutetaan valtakunnallisesti alle 18-vuotiaita nuoria. Kuopion Niuvanniemen sairaalassa on samalla periaatteella toimiva NEVA-yksikkö. EVA:n

poliklinikkatoimintaan kuuluu poliklinikkapäivä, jolloin psykiatrian erikoislääkäri, psykologi, sosiaalityöntekijä ja asiantuntijahoitaja perehtyvät nuoren tilanteeseen haastattelemalla häntä ja hänen läheisiään sekä asiakirjoja lukemalla, ja näiden perusteella annetaan hoidollisia suosituksia jatkoon. Jos nuoren tilanne kuvautuu hyvin hankalana, voidaan hänelle suosittaa tarkempia tutkimuksia EVA-osastolla.

Osastolle tullaan alkuun kaksi kuukautta kestäväälle tutkimusjaksolle, jonka päätteeksi pohditaan, tarvitseeko nuori hoitoa turvaosasto-olosuhteissa tai voidaanko jatkohoito järjestää avopuolella. Seksuaalisesti vahingoittavalla tavalla käyttäytyneiden lasten ja nuorten kohdalla tutkimusjaksoon kuuluu kattavien psykologin ja lääkärin tutkimusten, sosiaalityöntekijän tekemien selvitysten, fyysisten tutkimusten, kuten verikokeiden ja aivokuvantamisen, toimintaterapeutin ja tarvittaessa fysioterapeutin tekemien arviointien ja muun havainnoinnin lisäksi START- (The Short-Term Assessment of Risk and Treatability) ja ERASOR-arvio (Estimate of Risk of Adolescent Sexual Offence Recidivism). (mm. Mutanen, 2024; Sarno, Kaltiala, Työläjäarvi, & Kaarne, 2023; Vierula, 2013.) START:ssa arvioidaan laajemmin 1) muihin kohdistuvan väkivallan, 2) itsen vahingoittamisen, 3) itsemurhan, 4) luvattoman poistumisen, 5) päihteidenkäytön, 6) itsensä laiminlyönnin ja 7) uhriksi joutumisen riskiä, ja siinä huomioidaan sekä yksilön puutteet että vahvuudet, joiden varaan hoitointerventiota suunnitellaan (Hogrefe, 2024; O'Shea & Dickens, 2014). ERASOR:n avulla kartoitetaan 12–18-vuotiaiden uusintarikollisuuden riskiä seksuaaliväkivallan osalta ja siinä huomioidaan 1) seksuaalinen kiinnostus, asenteet ja käyttäytyminen, 2) seksuaaliväkivallan käyttö menneisyydessä, 3) psykososiaalinen toimintakyky, 4) perhe tai laajempi toimintaympäristö sekä 5) hoito (RMA, 2001).

EVA:lla kuntoutusta pyritään toteuttamaan jo tutkimusjakson aikana. Nuorille tarjotaan seksuaalikasvatusta, johon kuuluu työskentely kohti myönteistä seksuaalisuutta

sekä keskustelut anatomiasta ja seksuaalitoiminnoista, ehkäisystä, sukupuolitaudeista ja niiltä suojautumisesta, hyväksyttävästä seksuaalisesta käyttäytymisestä, seksuaalisista haluista, fantasioista, ei-hyväksyttävästä seksuaalisesta käyttäytymisestä, seksuaalisesta suuntautumisesta, seurustelusta, seksistä sekä yhteiskunnassa vallalla olevista myyteistä seksuaalisuuteen liittyen. Lisäksi osastolla pyörii ART-ryhmä (Aggression Replacement Training), jossa harjoitellaan rakentavan vuorovaikutuksen taitoja vahvistamalla sosiaalisesti hyväksyttävää käyttäytymistä (Brännström ym., 2016), sekä tunnetaitoryhmä, joka perustuu dialektisen käyttäytymisterapian oppeihin. Jos nuorella on todettavissa jokin psykiatrinen häiriö, sitä hoidetaan tarpeenmukaisella tavalla. Osastoympäristö itsessään on hoitava elementti yhteisöllisyyden, turvallisten rajojen, selkeiden struktuurien ja tiiviin aikuistuen ansiosta. Vanhemmat pyritään pitämään aktiivisesti mukana hoidossa ja heille voidaan järjestää omia tapaamisia ja psykoedukaatiota, minkä lisäksi yksiköstä päin tehdään yhteistyötä myös muun verkoston, kuten sijoituspaikan sekä lastensuojelun, kanssa.

Jos kyseessä on vähintään 15-vuotias nuori ja hänen tekonsa täyttää rikoksen tunnusmerkit, voidaan hänet määrätä mielentilatutkimukseen, joita tehdään alaikäisille EVA:ssa ja NEVA:ssa sekä tarvittaessa myös pääkaupunkiseudulla N3-osastolla. Mielentilatutkimuksessa selvitetään, onko nuori ollut tekohetkellä syyntakeinen, eli onko hän ollut kykenevä ymmärtämään tekonsa tosiasiallisen luonteen ja hallitsemaan käyttäytymistään, minkä lisäksi voidaan arvioida hänen vaarallisuuttaan sekä sitä, minkälainen on jatkohoidon tarve. Jos nuorella on todettavissa vakava psykiatrinen sairaus, jonka perusteella hänet todetaan syyntakeettomaksi, voidaan hänet määrätä osasto-olosuhteissa eli tässä tapauksessa esimerkiksi EVA:lla toteutettavaan pakkohoitoon. Jos taas nuori on syyntakeinen, hän palaa tyypillisesti vankilaan suorittamaan rangaistustaan ja odottamaan oikeudenkäyntiä. (Ahlgrén-Rimpiläinen & Puusa, 2018.)

Suomen vankiloissa ovat käytössä STEP- (Strength-Based Sex Offender Treatment Program) sekä Uusi Suunta -hoito-ohjelmat. Uusi Suunta -ohjelmaa voidaan hyödyntää myös vankilan ulkopuolella, ja se on keskeinen osa vaikkapa Välitä!-hankkeen työskentelyä. STEP on suunnattu niille, joiden uusimisriskiä pidetään keskikorkeana tai korkeana, ja Uusi Suunta vastaavasti niille, joiden riski arvioidaan pienemmäksi. Menetelmiä ohjaavat RNR- (Risk, Need & Responsivity) sekä RNA-periaatteet (Risk & Need Assessment), jotka tarkoittavat käytännössä sitä, että hoidon kesto sekä intensiivisyys tulee suhteuttaa yksilön riskitasoon. Toisaalta tämä liittyy kustannustehokkuuteen, mutta on myös tutkimustietoa siitä, että liian intensiivinen hoito voi nostaa matalariskisten hoidettavien uusimisriskiä ja nimenomaan ryhmäterapioiden, joissa he kohtaavat korkeamman riskin rikoksentekijöitä. Kummassakin hoitomuodossa painotetaan yksilöllisiä vahvuuksia ja uudenlaisten keinojen löytämistä rikollisen käyttäytymisen tilalle. (Piispa, 2023; Rikosseuraamuslaitos, 2022; Vauhkonen, Kaakinen, & Hoikkala, 2021; Välitä!, 2025b.) Vangit hakeutuvat ryhmämuotoiseen STEP-ohjelmaan itse eli osallistuminen on vapaaehtoista ja oman motivaation varassa. Ohjelmaan kuuluu kaikkiaan 87 istuntoa, jotka vievät noin 7–8 kuukautta. Näillä istunnoilla keskustellaan ryhmissä, tehdään rooli- ja käyttäytymisharjoituksia ja käydään läpi psykoedukaatiota, millä tähdätään vaihtoehtoisen identiteetin ja elämänsuunnitelman luomiseen. (Rikosseuraamuslaitos, 2022.) Uusi suunta on yksilömuotoinen ohjelma, jota voidaan käyttää myös ryhmäkuntoutuksen tehosteena. Ohjelma pitää sisällään 16 viikoittain toistuvaa tapaamista, joilla pyritään keskustelun kautta lisäämään ymmärrystä omasta toiminnasta, käymään läpi elämäntilannetta ja pohtimaan rikoksettomia keinoja oman hyvinvoinnin lisäämiseen. (Nurminen, 2023; Välitä!, 2025b.)

Vankiloissa ja rikosseuraamuslaitoksissa toimii ROAD – Kohti rikoksetonta elämää -hanke, joka on suunnattu nimenomaan ulkomaalaistaustaisille seksuaalirikollisille. Hanke

polkaistiin käyntiin vuonna 2021, koska käytössä olleita menetelmiä ei nähty riittävinä kielellisten ja kulttuuristen ongelmien vuoksi. Lisäksi näiden vankien pohjatiedot esimerkiksi seksuaalisuuteen ja lainsäädäntöön liittyen ovat lähtökohtaisesti heikommat kuin suomalaisilla vangeilla, mikä vaatii erilaista huomiointia. Hanke tähtää uusintarikollisuuden ehkäisyyn tukemalla rikoksettoman identiteetin kehittymistä, arjenhallintaa ja yhteiskunnan peruspalveluihin kiinnittymistä. Työskentely alkaa rangaistuksen täytäntöönpanon yhteydessä ja jatkuu edelleen vapauteen siirryttäessä. Ohjelmaan kuuluu niin yksilö- kuin ryhmätyöskentelyäkin, seksuaalikasvatusta, seksuaaliterapiaa sekä palveluohjausta, kuten asunto- ja toimeentuloasioiden järjestämistä ja terveydenhoitopalveluihin ohjaamista. (Manner, 2022; Piispa, Sambou, & Lind, 2023; Tiessalo, 2024; Silta-Valmennusyhdistys, 2025.)

Johtopäätökset

Nuorista, jotka ovat rikkoneet toisen seksuaalista itsemääräämisoikeutta jollain muotoa, sekä nuorista, joilla on kohonnut riski toimia seksuaalisesti vahingoittavalla tavalla, on edelleen verrattain vähän tutkittua dataa. Päivitettyä tietoa kaivattaisiin varsinkin erityisryhmistä, kuten niistä nuorista, joilla on neuropsykiatrisia haasteita, nuoruusikäisille sopivista hoitomuodoista sekä suomalaisesta kontekstista, koska tilastojen valossa ilmiö on ollut Suomessa lisääntymään päin viime vuosina. Hoidollisena haasteena voidaan nähdä tarjottujen palveluiden alueellinen keskittyminen sekä siitä seuraava eriarvoisuus syrjäseuduilla ja isommissa kaupungeissa asuvien välillä. Hankemuotoisilla toimijoilla on tällä hetkellä iso vastuu hoidon järjestämisestä, ja eritoten silloin, jos nuorella ei ole sellaisia psykiatrisia ongelmia, jotka mahdollistaisivat psykiatrisen hoitokontaktin. Toisaalta psykiatrisilla poliklinikoilla ei ole välttämättä erityisosaamista juuri vahingoittavaan

seksuaalikäyttäytymiseen sekä seksuaalisiin väkivalta-ajatuksiin liittyen. Hoidossa on edelleen kehitettävää, jotta se palvelisi nuoria parhaalla mahdollisella tavalla ja huomioisi heidän kehityksensä keskeneräisyyden sekä ympäristötekijöiden keskeisyyden.

Saatua tietoa tulisi välittää paitsi ammattilaisille, mutta myös lapsille, nuorille ja heidän huoltajilleen, jotta seksuaalisesti vahingoittava toiminta ja sen lainvastaisuus osattaisiin paremmin tunnistaa. Varsinkin lievempien tekemuotojen taustalla on usein ymmärtämättömyyttä ja taitovajeita, eikä nuori välttämättä edes tiedosta, milloin kyseessä on rikos, jolla on kauaskantoisia seurauksia. Ennaltaehkäisyä mietittäessä korostuu huoltajien rooli – se, että huoltajat ovat läsnä ja osoittavat aktiivisesti kiinnostusta siihen, mitä heidän lastensa elämässä tapahtuu, missä lapset viettävät aikaansa ja kenen seurassa. Vastaavasti koululla on keskeinen rooli ennaltaehkäisyssä näkökulmasta, koska alaikäiset viettävät siellä valtaosan ajastaan. Koulun tehtäviin kuuluu muun muassa ikätasoon suhteutetun seksuaalikasvatuksen järjestäminen ja mielellään mahdollisimman varhaisessa vaiheessa, jotta jo pienet lapset oppivat erottamaan, missä kunkin henkilökohtaiset rajat menevät, ja mistä asioista on syytä kertoa luotettaville aikuisille. Toimenpiteiden tuloksellisuuden kannalta on siis oleellista panostaa yksilön lisäksi hänen lähipiiriinsä ja laajempaan ympäristöönsä.

Haitallinen seksuaalikäyttäytyminen heijastelee usein vahingollisia kulttuurinormeja, minkä vuoksi tarvitaan kattavampaa asenne- ja keskusteluilmapiirin muutosta. Tällaisista yhteiskunnallisista ilmiöistä voisivat olla esimerkkeinä sosiaalisen elämän siirtyminen nettimaailmaan ja sen lieveilmiöt, nuorten syrjäytyminen ja yksinäisyyden lisääntyminen, tai sitten ryhmien sisällä vallitsevat haitalliset käsitykset maskuliinisuudesta. Kulttuurillinen konteksti liittyy myös siihen, minkälaisia alueelliset seksuaaliset normit ja lait ovat, ja minkälainen seksuaalikäyttäytyminen ylipäänsä mielletään ongelmalliseksi. (Hackett, 2024.)

Nuoriso- ja seksuaalirikollisuutta käsiteltäessä on nykypäivänä syytä nostaa esiin internetin ja sosiaalisen median rooli. Sosiaalinen media on keskeinen osa nuorisokulttuuria ja se selittää osaltaan alaikäisten tekemissä seksuaalirikoksissa tapahtunutta kasvua: sosiaalinen media on ”mahdollistanut” täysin uuden tavan tehdä seksuaalirikoksia, mistä mainittakoon salakuvaaminen ja arkaluontoisten kuvien jakaminen muille (Poliisi, 2024). Vastaavasti aina vain pienemmillä lapsilla on pääsy internetiin, minkä myötä rikoksentekomahdollisuudet ovat lisääntyneet heihin kohdistuen (Malin, Vauhkonen, & Latvala, 2023). Internet tekee mahdolliseksi senkin, että tekijä ja uhri voivat eri maista ja uhreja voi olla lukemattomia ympäri maailman, mikä hankaloittaa rikosten selvittämistä ja tekijän vastuuseen saattamista.

Seksuaalirikokseen syyllistymiseltä suojaavina tekijöinä pidetään turvallisia kiintymyssuhteita, oikein ajoitettua ja riittävää seksuaalikasvatusta, rajoihin ja tunnetaitoihin liittyvää opastusta, hyviä sosiaalisia taitoja, turvallisia, luottamuksellisia ihmissuhteita ja sosiaalista tukea, hyvää itsetuntoa, vastuunottokykyä sekä kehittyneitä ongelmanratkaisu- ja toiminnanohjaustaitoja (Aho, Kajala, Hintikka, & Juopperi, 2022). Kuormitustekijöiden kasaantuminen kasvattaa riskiä toimia lainvastaisesti (Baglivio & Wolff, 2021; Leroux, Clow, Motayne, & Seto, 2020), mutta yhdenmukaisesti voitaisiin ajatella, että suojaavien tekijöiden suurempi määrä madaltaa tätä riskiä.

Löydökset nuorten tekijöiden heterogeenisyydestä alleviivaavat tarvetta koostaa tutkimusten otokset tulevaisuudessa eri tavalla, huomioiden ainakin tekijän ja uhrin ikäero, se, kuuluvatko he samaan perheeseen, tai onko uhri muuten erityisen haavoittuvassa asemassa suhteessa tekijään. Psykiatrisesta näkökulmasta erityisen kiinnostava tutkimusaihe olisi empatiakyvyn dynaamisuus ja nimenomaan uhriin kohdistuva empatiavaje. Lisää ymmärrystä kaivattaisiin ylipäänsä siitä, miksi osa nuorista päättyy

ajatuksiaan toteuttamaan, ja mikä lopulta erottaa heidät sellaisista nuorista, joilla ei toteutuneita tekoja ole. Viime kädessä onkin tärkeää muistaa, että ajatukset ovat vain ajatuksia, eivätkä johda suoraviivaisesti käyttäytymiseen – vasta ajatusten mukaan toimiminen on rangaistavaa.

Lähteet

- Adams, A. & Crosby, E. (2022). Establishing the Prevalence of Sibling Sexual Abuse as Reported to and Recorded by Police Forces across England and Wales. RCEW National Sibling Sexual Abuse Project. https://www.sarsas.org.uk/wp-content/uploads/2022/03/SARSAS-SSAP-FOI-Report_9957_1.10.pdf, haettu 23.11.2024.
- Aebi, M., Landolt, M. A., Mueller-Pfeiffer, C., Schnyder, U., Maier, T., & Mohler-Kuo, M. (2015). Testing the “Sexually Abused-Abuser Hypothesis” in Adolescents: A Population-Based Study. *Archives of Sexual Behavior*, 44(8), 2189-2199. <https://doi.org/10.1007/s10508-014-0440-x>
- Ahlgrén-Rimpiläinen, A. & Puusa, M. (2018). *Mielentilatutkimus- ja vaarallisuusarvio-opas*. THL. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-244-4>, haettu 22.2.2025.
- Aho, J., Kajala, P., Hintikka, S., & Juopperi, E. (2022). *Miten kohdata nuoria, jotka ovat syyllistyneet tai saattavat syyllistyä seksuaaliseen väkivaltaan? Opas ammattilaisille ja auttajille*. https://1585990.166.directo.fi/@Bin/3a748ee856ac5d72ebd40a2f7795cad4/1737794189/application/pdf/324590/V%c3%a4lit%c3%a4%20nuorten%20hanke%20_OPAS.pdf, haettu 25.1.2025.
- Aitkenhead, D. (2024). Revealed: The Hidden Crime of Sibling Sexual Abuse. *The Sunday Times*. <https://archive.ph/RjuYi#selection-2659.0-2659.50>, haettu 23.11.2024.

Ankkuri (2025). Ankkuritoiminnan toteuttaminen.
<https://ankkuritoiminta.fi/kasikirja/ankkuritoiminnan-toteuttaminen>, haettu
16.3.2025.

Baglivio, M. T. & Wolff, K. T. (2021). Positive Childhood Experiences (PCE): Cumulative Resiliency in the Face of Adverse Childhood Experiences. *Youth Violence and Juvenile Justice*, 19(2), 139-162. <https://doi.org/10.1177/1541204020972487>

Bandura, A. (1986). *Social Foundations of Thought and Action: A Social Cognitive Theory*. Prentice-Hall, Inc.

Bosetti, R. L. (2024). Investigating Trauma Symptomology as a Mediator of the Relationships Between Childhood Maltreatment and Sexual and Non-Sexual Delinquency. *Sexual Abuse*, 36(3), 349-380. <https://doi.org/10.1177/10790632231172156>

Brännström, L., Kaunitz, C., Andershed, A., South, S., & Smedslund, G. (2016). Aggression Replacement Training (ART) for Reducing Antisocial Behavior in Adolescents and Adults: A Systematic Review. *Aggression and Violent Behavior*, 27, 30-41. <https://doi.org/10.1016/j.avb.2016.02.006>

Brown, A. & Gardner, E. (2022). Families, Mental Health, and Delinquency: Testing Sexual Crime Typologies of Youth Who Sexually Harm. *Youth Violence and Juvenile Justice*, 20(3), 250-275. <https://doi.org/10.1177/15412040211073060>

Burton, D. L. & Meezan, W. (2004). Revisiting Recent Research on Social Learning Theory as an Etiological Proposition for Sexually Abusive Male Adolescents. *Journal of Evidence-Based Social Work*, 1(1), 41–80. https://doi.org/10.1300/J394v01n01_04

- Campbell, F., Booth, A., Hackett, S., & Sutton, A. (2020). Young People Who Display Harmful Sexual Behaviors and Their Families: A Qualitative Systematic Review of Their Experiences of Professional Interventions. *Trauma, Violence, & Abuse, 21*(3), 456-469. <https://doi.org/10.1177/1524838018770414>
- Carpentier, M. Y., Silovsky, J. F., & Chaffin, M. (2006). Randomized Trial of Treatment for Children with Sexual Behavior Problems: Ten-Year Follow-Up. *Journal of Consulting and Clinical Psychology, 74*(3), 482-488. <https://doi.org/10.1037/0022-006X.74.3.482>
- Cunningham, K. A., Edyburn, K. L., & Lexcen, F. (2021). Profiles of Juveniles with Sex Offense Charges Referred for Competence Evaluations. *Journal of Forensic Sciences, 66*(5), 1829-1840. <https://doi.org/10.1111/1556-4029.14737>
- Finlex (2024). Seksuaalirikoksista. *Rikoslaki, 20*. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1889/18890039001#L20>, haettu 5.7.2024.
- Glowacz, F. & Born, M. (2013). Do Adolescent Child Abusers, Peer Abusers, and Non-Sex Offenders Have Different Personality Profiles? *European Child & Adolescent Psychiatry, 22*(2), 117-125. <https://doi.org/10.1007/s00787-012-0333-2>
- Hackett, S. (2024). Sexual Violence and Harmful Sexual Behaviour Displayed by Children: Nature, Causes, Consequences and Responses. <https://rm.coe.int/enf-vae-2024-05-e-harmful-sexual-behaviour-/1680b219c7>, haettu 22.2.2025.
- Hogrefe (2024). START (The Short-Term Assessment of Risk and Treatability). https://www.hogrefe.fi/tuote?product_id=170, haettu 16.11.2024.

- Jensen, M., Smid, S. C., & Bøe, T. (2020). Characteristics of Adolescent Boys Who Have Displayed Harmful Sexual Behaviour (HSB) against Children of Younger or Equal Age. *BMC Psychology*, 8(1), 121. <https://doi.org/10.1186/s40359-020-00490-6>
- Joyal, C. C., Tardif, M., & Spearson-Goulet, J. (2020). Executive Functions and Social Cognition in Juveniles Who Have Sexually Offended. *Sexual Abuse*, 32(2), 179-202. <https://doi.org/10.1177/1079063218807487>
- Kewley, S., Mhlanga-Gunda, R., & Van Hout, M. (2023). Preventing Child Sexual Abuse before it Occurs: Examining the Scale and Nature of Secondary Public Health Prevention Approaches. *The Journal of Sexual Aggression*, 29(1), 1-33. <https://doi.org/10.1080/13552600.2021.2000651>
- Leroux, E. J., Clow, K., Motayne, G., & Seto, M. C. (2020). The Association of Childhood Sexual Abuse with Non-Paraphilic and Paraphilic Sexual Behaviors Among Adolescents Who Have Sexually Offended. *The Journal of Sex Research*, 57(9), 1189-1201. <https://doi.org/10.1080/00224499.2020.1749821>
- Lillard, C. M., Cooper-Lehki, C., Fremouw, W. J., & DiSciullo, V. A. (2020). Differences in Psychosexual Development Among Child, Peer, and Mixed Juvenile Sex Offenders. *Journal of Forensic Sciences*, 65(2), 526-534. <https://doi.org/10.1111/1556-4029.14194>
- Malin, T. (2020). Lapsiin kohdistuneiden seksuaalirikosten rangaistuskäytäntö. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-51-0678-0>, haettu 29.6.2024.

- Malin, T., Vauhkonen, T., & Latvala, A. (2023). Seksuaalirikokset. *Rikollisuustilanne 2022: rikollisuuskehitys tilastojen ja tutkimusten valossa*, 67-94. <http://hdl.handle.net/10138/568863>, haettu 5.4.2025.
- Manetsch, M., Nelson Aguiar, R. J., Hermann, D., van der Put, C., Grisso, T., & Boonmann, C. (2021). Mental Health Problems in Girls Who Committed Sexual Offenses: Similarities and Differences Compared to Girls with Non-sex Offenses and Boys with Sex Offenses. *Frontiers in Psychology*, 12. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2021.721927>
- Manner, M. (2022). Tuomittujen terapeutti. <https://yle.fi/a/3-12646954>, haettu 23.2.2025.
- Martijn, F. M., Leroux, E. J., Babchishin, K. M., & Seto, M. C. (2020). A Meta-analysis Comparing Male Adolescents Who Have Sexually Offended Against Intrafamilial Versus Extrafamilial Victims. *Clinical Child and Family Psychology Review*, 23(4), 529-552. <https://doi.org/10.1007/s10567-020-00320-6>
- McCuish, E. C., Lussier, P., & Corrado, R. R. (2015). Examining Antisocial Behavioral Antecedents of Juvenile Sexual Offenders and Juvenile Non-Sexual Offenders. *Sexual Abuse*, 27(4), 414-438. <https://doi.org/10.1177/1079063213517268>
- McNeish, M. & Scott, S. (2023). Key Messages from Research on Children and Young People who Display Harmful Sexual Behaviour. <https://www.csacentre.org.uk/research-resources/key-messages/harmful-sexual-behaviour/#heading-7>, haettu 8.9.2024.
- McPherson, L., Vosz, M., Gatwiri, K., Hitchcock, C., Tucci, J., Mitchell, J., Fernandes, C., & Macnamara, N. (2024). Approaches to Assessment and Intervention with Children and

Young People Who Engage in Harmful Sexual Behavior: A Scoping Review. *Trauma, Violence, & Abuse*, 25(2), 1585-1598. <https://doi.org/10.1177/15248380231189293>

Mielenterveystalo (2025). Lapsiin kohdistuvan seksuaalisen kiinnostuksen omahoito-ohjelma. <https://www.mielenterveystalo.fi/fi/omahoito/lapsiin-kohdistuvan-seksuaalisen-kiinnostuksen-omahoito-ohjelma>, haettu 22.3.2025.

Minilex (2024a). Alaikäisen tekemä seksuaalirikos. <https://www.minilex.fi/a/alaik%C3%A4isen-tekem%C3%A4-seksuaalirikos#:~:text=Mik%C3%A4li%20rikoksen%20tekee%20alle%2015-vuotias%2C%20ei%20tekij%C3%A4%C3%A4%20voida,18-vuotias%20henkil%C3%B6%20voidaan%20tuomita%20vain%20alennetun%20rangastusasteikon%20mukaan>, haettu 26.5.2024.

Minilex (2024b). Lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö ja suojaikäraja. <https://www.minilex.fi/a/lapsen-seksuaalinen-hyv%C3%A4ksik%C3%A4ytt%C3%B6-ja-suojaik%C3%A4raja>, haettu 18.12.2024.

Morais, H. B., Alexander, A. A., Fix, R. L., & Burkhart, B. R. (2018). Childhood Sexual Abuse in Adolescents Adjudicated for Sexual Offenses: Mental Health Consequences and Sexual Offending Behaviors. *Sexual Abuse*, 30(1), 23-42. <https://doi.org/10.1177/1079063215625224>

Mutanen, A. (2024). Lepositeitä ja seikkailuretkiä. Helsingin Sanomat. <https://www.hs.fi/tiede/art-2000010387361.html>, haettu 7.4.2025.

NSPCC (2024). Problematic and Harmful Sexual Behaviour.
<https://learning.nspcc.org.uk/child-abuse-and-neglect/harmful-sexual-behaviour>,
haettu 8.9.2024.

Nurminen, N. (2023). Voidaanko seksuaalirikoksia ehkäistä ennalta?
<https://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/ajankohtaista/blogi/voidaankoseksuaalirikoksiaehkaistaennalta.html>, haettu 15.3.2025.

Oikeusministeriö (2024). Uusi seksuaalirikoslaki.
<https://oikeusministerio.fi/seksuaalirikoslaki>, haettu 12.10.2024.

O'Shea, L. E. & Dickens, G. L. (2014). Short-Term Assessment of Risk and Treatability (START): Systematic Review and Meta-Analysis. *Psychological Assessment*, 26(3), 990-1002.
<https://doi.org/10.1037/a0036794>

Pelastakaa Lapset (2024a). Esite ammattilaisille: Miten olla tukena nuorelle, jolla on lapsikohteisia seksuaalisia ajatuksia. https://www.pelastakaalapset.fi/wp-content/uploads/2024/04/esite-ammattilaisille_miten-olla-tukena-nuorelle-jolla-on-lapsikohteisia-seksuaalisia-ajatuksia.pdf, haettu 9.11.2024.

Pelastakaa Lapset (2024b). Esite nuorille: Mitä jos seksuaaliset ajatukset kohdistuvat itseäsi huomattavasti nuorempiin lapsiin? https://www.pelastakaalapset.fi/wp-content/uploads/2024/04/esite-nuorille_mita-jos-seksuaaliset-ajatuksesi-kohdistuvat-itseasi-huomattavasti-nuorempiin-lapsiin.pdf, haettu 9.11.2024.

Piispa, M. (2023). Seksuaalirikokseen syyllistyneille tarvitaan ohjelmia. *Haaste*, 2. <https://rikoksentorjunta.fi/-/haaste-2-2023-seksuaalirikoksiin-syyllistyneille-tarvitaan-ohjelmia>, haettu 25.1.2025.

Piispa, M., Sambou, S., & Lind, H. (2023). Ohjelmatyö ja moniammatillinen tuki rikosten ehkäisyssä. Rikosten ennaltaehkäisyhankkeen 2020–2022 loppuraportti. *Oikeusministeriön julkaisuja, Mietintöjä ja lausuntoja*, 19.

Poliisi (2024). Nuorisorikollisuuden taktinen teema-analyysi - määritelmät, tilannekuva ja toimintamallit. <https://poliisi.fi/documents/25235045/31329635/32433045-Nuorisorikollisuus-teema-analyysi-web.pdf/2c2c3b8a-9487-22a0-cb89-6a9c466869b0/32433045-Nuorisorikollisuus-teema-analyysi-web.pdf?t=1712736269753>, haettu 18.12.2024.

PolStat (2024). Poliisille ilmoitetut seksuaalirikokset koko maassa, rikoksesta epäilty 14 vuotta tai sitä nuorempi -tiedosto. Tilasto saatu poliisin kirjaamolta 7.1.2025.

Rikosseuraamuslaitos (2022). Uusintarikollisuuteen vaikuttaminen. <https://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/seuraamukset/kuntoutus/uusintarikollisuuteen-vaikuttaminen.html>, haettu 26.1.2025.

RMA (2001). Estimate of Risk of Adolescent Sexual Offence Recidivism (ERASOR). <https://www.rma.scot/wp-content/uploads/2023/01/Estimate-of-Risk-of-Adolescent-Sexual-Offence-Recidivism-ERASOR.pdf>, haettu 16.11.2024.

- Rosa, M., Fox, B., & Jennings, W. G. (2020). Do Developmental and Life-Course Theory Risk Factors Equally Predict Age of Onset Among Juvenile Sexual and Nonsexual Offenders? *Sexual abuse*, 32(1), 55-78. <https://doi.org/10.1177/1079063218797714>
- Russell, D. H., Trew, S., Smith, R., Higgins, D. J., & Walsh, K. (2025). Primary Prevention of Harmful Sexual Behaviors by Children and Young People: A Systematic Review and Narrative Synthesis. *Aggression and Violent Behavior*, 81. <https://doi.org/10.1016/j.avb.2024.102022>
- Rutten, A. X., Kempes, M., Bongers, I. L., Vermeiren, R. R. J. M., & Nieuwenhuizen, C. (2022). Offence Type and Neurodiversity: A Comparison of 12-17-Year-Old boys Charged with a Criminal Offence by Diagnosis of Autism Spectrum Disorder, Attention Deficit Hyperactivity Disorder or Both. *Criminal Behaviour and Mental Health*, 32(6), 404-413. <https://doi.org/10.1002/cbm.2267>
- Sarno, A., Kaltiala, R., Työläjäarvi, M., & Kaarne, M. (2023). Erityisen vaikeahoitoiset alaikäiset psykiatriset potilaat – keitä he ovat? *Erikoislääkäri*, 33(3), 86-90.
- SeriE (2025). SeriE-hankkeen kotisivut. <https://serie.fi/>, haettu 25.1.2025.
- Seritatyö (2025). Seritatyön kotisivut. <https://vuolleoulu.fi/hyvinvointipalvelut/rikos-riita-ja-vakivaltatyo/serita/>, haettu 25.1.2025.
- Sexpo (2022). Seksuaalisuus ja pakkoajatukset. <https://sexpo.fi/kootustietoa/seksuaalisuus-ja-pakkoajatukset/>, haettu 22.3.2025.

Silta-Valmennusyhdistys (2025). ROAD – Kohti rikoksetonta elämää -hankkeen kotisivut.

<https://www.siltavalmennus.fi/toiminta/road>, haettu 26.1.2025.

Siria, S., Echeburua, E., & Amor, P. J. (2020). Characteristics and Risk Factors in Juvenile Sexual Offenders. *Psicothema*, 32(3), 314-321. <https://doi.org/10.7334/psicothema2019.349>

Sitney, M. H. & Kaufman, K. L. (2021). A Chip Off the Old Block: The Impact of Fathers on Sexual Offending Behavior. *Trauma, Violence, & Abuse*, 22(4), 961-975. <https://doi.org/10.1177/1524838019898463>

Sneddon, H., Gojkovic-Grimshaw, D., Livingstone, N., & Macdonald, G. (2020). Cognitive-Behavioural Therapy (CBT) Interventions for Young People Aged 10 to 18 with Harmful Sexual Behaviour. *Cochrane Database of Systematic Reviews*. <https://doi.org/10.1002/14651858.CD009829.pub2>

St. Amand, A., Bard, D. E., & Silovsky, J. F. (2008). Meta-Analysis of Treatment for Child Sexual Behavior Problems: Practice Elements and Outcomes. *Child Maltreatment*, 13(2), 145-166. <https://doi.org/10.1177/1077559508315353>

Stat (2023). Nuorille aiempaa enemmän vankeusrangaistuksia. <https://stat.fi/uutinen/nuorille-aiempaa-enemman-vankeusrangaistuksia>, haettu 29.6.2024.

Stewart, K. E., Sitney, M. H., Kaufman, K. L., DeStefano, J., & Bui, T. (2019). Preventing Juvenile Sexual Offending through Parental Monitoring: A Comparison Study of Youth's Experiences of Supervision. *The Journal of Sexual Aggression*, 25(1), 16-30. <https://doi.org/10.1080/13552600.2018.1528796>

THL (2024). Seksuaaliväkivalta. <https://thl.fi/aiheet/vakivalta/vakivallan-muodot/seksuaalivakivalta>, haettu 29.6.2024.

Tiessalo, P. (2024). Tiina Alakärpällä on henkisesti ehkä Suomen raskain työ – kohdannut paljon ulkomaalaistaustaisia seksuaalirikollisia. <https://yle.fi/a/74-20106879>, haettu 23.2.2025.

Tilastokeskus (2024). Rikos- ja pakkokeinotilastot. https://pxdata.stat.fi/PxWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin__rpk/, haettu 11.1.2025.

Ueda, M. (2017). Developmental Risk Factors of Juvenile Sex Offenders by Victim Age: An Implication for Specialized Treatment Programs. *Aggression and Violent Behavior*, 37, 122-128. <https://doi.org/10.1016/j.avb.2017.09.006>

Välitä! (2025a). Välitä rajoista! -hankkeen kotisivut. <https://www.seksuaalivakivalta.fi/valita-rajoista-hanke/>, haettu 25.1.2025.

Välitä! (2025b). Uusi suunta – yksilökuntoutusohjelma. <https://www.seksuaalivakivalta.fi/hae-apua/jos-olet-tekija/uusi-suunta-yksilokuntoutusohjel/>, haettu 15.3.2025.

Vauhkonen, T., Kaakinen, M., & Hoikkala, T. (2021). Seksuaalirikosten tekijät, tekotilanteet ja ennaltaehkäisemisen mahdollisuudet. *Valtioneuvosten selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja*, 56. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/163523/VNTEAS_2021_56.pdf?sequence=1&isAllowed=y, haettu 25.1.2025.

- Ventus, D., Antfolk, J., & Salo, B. (2017). The Associations between Abuse Characteristics in Child Sexual Abuse: A Meta-Analysis. *The Journal of Sexual Aggression*, 23(2), 167-180. <https://doi.org/10.1080/13552600.2017.1318963>
- Vierula, L. (2013). Väkivallan kierteestä takaisin arkeen. *Lääkärilehti*. <https://www.laakarilehti.fi/ajassa/ajankohtaista/vakivallan-kierteesta-takaisin-arkeen/>, haettu 7.4.2025.
- Yates, P., & Allardyce, S. (2023). "In there but not in there": Sibling Sexual Abuse as a Disruptor in the Field of Child Sexual Abuse. *The Journal of Sexual Aggression*, 29(3), 440-449. <https://doi.org/10.1080/13552600.2023.2225547>
- Yle (2022a). Alaikäisten tekemät seksuaalirikokset ovat yleistyneet Hämeessä, vaikka nuorten rikollisuus vähenee, <https://yle.fi/a/74-20000746>, haettu 29.6.2024.
- Yle (2022b). Nuoren painostaminen seksiin voi johtaa jopa linnareissuun – alaikäinen rikoksentekijä voi jatkossa saada ankaran rangaistuksen seksuaalirikoksesta, <https://yle.fi/a/3-12684855>, haettu 29.6.2024
- Yle (2023). Jopa aivan lapsi voi joutua vankilaan Euroopassa – alaikäisten tekemät vakavat rikokset herättivät kysymyksen nuorten rangaistuksista Suomessa. <https://yle.fi/a/74-20049873>, haettu 6.7.2024.
- Yle (2024). Poliisi: Ulkona tapahtuva seksuaalinen väkivalta ei ole yleistynyt – 15-vuotiaan tytön epäilty raiskaus ja tappo herätti pelkoa. <https://yle.fi/a/74-20090772>, haettu 13.10.2024.

- Yoder, J. R., Leibowitz, G. S., & Peterson, L. (2018). Parental and Peer Attachment Characteristics: Differentiating Between Youth Sexual and Non-Sexual Offenders and Associations with Sexual Offense Profiles. *Journal of Interpersonal Violence, 33*(17), 2643-2663. <https://doi.org/10.1177/0886260516628805>
- Yoder, J., Dillard, R., & Leibowitz, G. S. (2018). Family Experiences and Sexual Victimization Histories: A Comparative Analysis Between Youth Sexual and Nonsexual Offenders. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology, 62*(10), 2917-2936. <https://doi.org/10.1177/0306624X17738063>
- Yoder, J., Grady, M. D., & Precht, M. (2019). Relationships between Early Life Victimization, Antisocial Traits, and Sexual Violence: Executive Functioning as a Mediator. *Journal of Child Sexual Abuse, 28*(6), 667-689. <https://doi.org/10.1080/10538712.2019.1588819>